

JAK NA PARTICIPACI?

METODICKÝ PRŮVODCE

SDÍLENÍ PRAKTICKÝCH ZKUŠENOSTÍ V ZAPOJOVÁNÍ SKUPINY
MLADÝCH LUMOS V OBLASTI SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ

**„NAŠE OSOBNÍ PŘÍBĚHY
POMÁHAJÍ NAJÍT TA NEJLEPŠÍ ŘEŠENÍ.“**

O LUMOSU

Lumos byl založen J. K. Rowlingovou v roce 2005 a je pojmenován podle světelného kouzla z jejích knih o Harrym Potterovi.

Lumos bojuje za svět, kde mohou rodiny zůstat spolu a děti mají láskyplnou péči a ochranu, kterou potřebují, za svět bez dětských domovů a ústavů. Upozorňuje na negativní dopady institucionalizace na dětský vývoj, a naopak na velký přínos alternativního způsobu péče o ohrožené děti založeného na podpoře rodiny a komunity. Zaměřuje se na řešení základních příčin rozdělení rodin, mezi něž patří chudoba, diskriminace a obchodování s lidmi.

Mluvíme jménem osmi milionů dětí, které žijí v dětských domovech a dalších institucích po celém světě, a snažíme se přispět ke změně péče tak, aby každé dítě mohlo vyrůstat v rodinném prostředí. 80 % těchto dětí nejsou sirotci a my ukazujeme, že se správnou podporou mohou zůstat u svých rodin nebo vyrůstat v náhradním rodinném prostředí.

V České republice působí Lumos od roku 2008. Hlavním posláním je přispět ke změně systému péče o ohrožené děti tak, aby děti měly možnost především zůstat ve své biologické rodině nebo měly možnost odejít do náhradní rodinné péče. Lumos se zaměřuje především na prevenci odebírání dětí z rodin a jejich přijímání do institucionální péče a podporuje úřady při rozvoji komunitních služeb pro biologické rodiny a při rozvoji náhradní rodinné péče. Hlavním cílem naší činnosti v ČR je pomáhat vládním a místním úřadům se zavedením národního akčního plánu pro transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti.

PODĚKOVÁNÍ

Rádi bychom poděkovali všem našim sebeobhájčům ze Skupiny mladých Lumos. Bez jejich pomoci a otevřenosti bychom nikdy nedokázali vytvořit fungující model participace mladých, která se stala jedním ze základních principů naší organizace. Díky tomu jsme mohli rozvíjet a měnit přístupy v práci s dětmi v oblasti sociálně-právní ochrany dětí.

Děkujeme také všem dospělým a odborníkům ze spolupracujících organizací, kteří nám důvěřovali a poskytli členům naší skupiny bezpečný prostor pro sdílení jejich příběhů, zkušeností a názorů v rámci různých akcí a konferencí, kde doposud nebylo zvykem, aby děti či mladí lidé účinkovali v hlavních rolích.

AUTOŘI A PŘÍSPĚVATELÉ

Autorkami jsou koordinátorky participačních aktivit v Lumosu Zlata Brůžková a Kateřina Nováková za přispění cenných rad, připomínek a komentářů kolegyně Johany Mertové a Ingrid Hanzlíkové.

EDITOR

Editorkou publikace je Barbora Křížanová, Lumos

Na titulní straně je snímek z Fóra skupiny mladých v Londýně v roce 2017.

OBSAH

ÚVOD	5
CO VLASTNĚ ZNAMENÁ PARTICIPACE?	7
PARTICIPACE V ORGANIZACI LUMOS	10
POZICE KOORDINÁTORA AKTIVIT PRO ZAPOJOVÁNÍ DĚTÍ A MLÁDEŽE	13
SKUPINA MLADÝCH LUMOS	15
PRÁCE S VNITŘNÍ DYNAMIKOU SKUPINY	17
ZPŮSOBY PRÁCE SKUPINY MLADÝCH LUMOS	19
ČLENSTVÍ VE SKUPINĚ MLADÝCH LUMOS	26
BEZPEČNOST	33
CO SI O PARTICIPACI MYSLÍ ČLENOVÉ SKUPINY MLADÝCH LUMOS?	37
CO SI O PARTICIPACI DĚTÍ A MLADÝCH LIDÍ MYSLÍ ODBORNÍCI?	39
PÁR TIPŮ ZÁVĚREM	42
ZÁVĚR	44
PŘÍLOHY	46

JÁ A SKUPINA MLADÝCH

Jmenuju se Ben a je mi sedmnáct let.

Od svých 9 let nežiju doma, ale v instituci (tenhle termín jsem se naučil v Lumosu 😊). Přes jednu neziskovou organizaci, se kterou jezdím na víkendy, jsem se dozvěděl o práci, kterou Lumos dělá, a stal se ze mě člen Skupiny mladých.

Byla to pro mě úplná novinka. Vůbec jsem nevěděl, že takové organizace existují. Chtěl jsem si to vyzkoušet. Ze začátku to ale bylo celkem náročné. Vychovatelé v zařízeních, ve kterých jsem vyrůstal, mi celý život říkali, že je to ten nejlepší způsob, jakým bych měl žít, a já jsem tomu věřil. Potkal jsem hodně dětí a mladých, kteří tak také vyrostli, a znal jsem hodně příběhů s dobrým i se špatným koncem. Dost jsem o dětských domovech pochyboval, ale zase to bylo to jediné, co jsem znal. Přece jen jsem tam zažil i spoustu hezkých chvil, často i lepších než doma.

Když jsem začal spolupracovat s Lumosem, slyšel jsem, že jsou i jiné možnosti, jak můžou děti žít i když nemůžou zůstat se svou rodinou. Potřeboval jsem čas, abych si to sám rozmyslel, zeptal se obou stran a udělal si svůj vlastní obrázek.

Nejdůležitější věc, která mi otevřela oči, bylo slyšet příběhy ostatních sebeobhájců, které jsem ve skupině potkal.

Do práce jsem skočil po hlavě. Hodně brzy jsem mluvil na své první konferenci. Měl jsem obavy, abych to nezkazil, přece jen je to velká zodpovědnost. Vyprávěl jsem svůj

příběh tolika lidem! Když jsem svoji řeč dokončil, byl jsem ohromený. To, že se to ostatním líbilo, mi dodalo sílu a říkal jsem si, že to má smysl. Najednou jsem měl chuť více lidem říct, co jsem zažil, aby se mohli zamyslet, co bylo špatně.

Byl jsem šťastný a byl jsem na sebe hodně hrdý a tyhle pocity ze svojí práce se skupinou pořád mám.

Ta nejdůležitější věc pro mě z těch všech různých aktivit se skupinou byla možnost potkat ostatní sebeobhájce a slyšet jejich příběhy. Na ně vždycky myslím, když přemýšlím nad tím, proč není dobře, že děti a mladí lidé vyrůstají v institucích.

Za ty dva roky, které jsem s Lumosem zatím strávil, se hodně věcí změnilo. Jedna z nejdůležitějších nových věcí je pro mě pocit, že jsem pomohl jiným lidem. Jsem rád, že mám možnost mluvit k lidem, kteří něco změnit doopravdy můžou. Když mluvím na veřejnosti, často říkám, že chci použít svou špatnou zkušenost tak, aby ostatní nemuseli prožít to samé, co já. A to myslím vážně.

Mám rád i ostatní nové věci, které jsem ve skupině mladých mohl zažít: cestování na místa, kam jsem se ještě nepodíval, mluvení na nejrůznějších událostech nebo třeba nová anglická slovíčka. A také jsem se kvůli Lumosu naučil nosit oblek, což jsem nikdy rád neměl!

Ben, 17, člen Skupiny mladých Lumos

ÚVOD

V rodině často děláme rozhodnutí o dětech a za děti, např. „Pepík se hrbí, bude chodit na plavání. Angličtina je základ, Petr bude chodit k soukromému učiteli na doučování.“ Ne vždy se přitom děti ptáme, co si o našem rozhodnutí myslí oni. Spíše tak činíme automaticky s vědomím, že je dobře známe a že to je pro jejich dobro. Někdy se děti na jejich názor nezeptáme, protože nemáme čas, jindy si řekneme, že dítě je ještě malé, nezkušené či se s ohledem na svůj zdravotní stav není schopné vyjádřit. Denně jsme tedy vystaveni situacím rozhodovat za svoje děti, za které neseme zodpovědnost a máme přímý podíl na jejich životě. Pokud ale rozhodujeme o dětech v rámci své profesní role učitele, soudce, sociálního pracovníka, vychovatele či lékaře apod. není možné postupovat stejně jako u svých dětí. Je nezbytné děti poznat, slyšet a pochopit, jak ony samy na svůj život nahlíží.

Při formulování názorů dítěte v oblasti sociálně-právní ochrany dítěte platná legislativa odkazuje na jeho věk a rozumovou vyspělost.¹ Občanský zákoník stanovuje věkovou hranici 12 let pro to, kdy soud musí při rozhodování vyslechnout názor dítěte a věnovat mu patřičnou pozornost². Tím ale není zajištěné zjišťování názoru a přání ostatních dětí, které do zákonného vymezení nespádají. Většina dětí však je schopna vyjádřit své pocity a přání, i když si to někdy neuvědomujeme nebo jim neumíme porozumět. Mladším dětem či dětem s postižením a s potížemi v komunikaci je k tomu, aby se mohly zapojit, jen třeba poskytnout podporu a srozumitelné informace. Toto je dovednost, které se musíme stále učit.

Participaci (neboli zapojování) dětí a mladých lidí vnímáme v České republice stále jako nový trend. Ve veřejné diskusi se názory na zapojování dětí různí. Kromě již výše zmíněného názoru o „nekompetentnosti“ dětí se odborná veřejnost často bojí, aby děti nebyly vystavovány konfliktním situacím, aby jim nebylo bráno jejich „bezstarostné“ dětství nebo na ně nebyla kladena příliš velká odpovědnost. A tak se s nimi pod vidinou ochrany raději o jejich záležitostech otevřeně nehovoří. Možná se

1 § 8 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů: „Dítě, které je schopno formulovat své vlastní názory, má právo pro účely sociálně-právní ochrany tyto názory svobodně vyjadřovat při projednávání všech záležitostí, které se ho dotýkají, a to i bez přítomnosti rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte. Vyjádření dítěte se při projednávání všech záležitostí týkajících se jeho osoby věnuje náležitá pozornost odpovídající jeho věku a rozumové vyspělosti. Při své činnosti bere orgán sociálně-právní

přítom obáváme i svých emocí nebo negativních vzpomínek z dětství. Někdy máme dokonce strach z dětských emocí a slz, které ale vůbec nemusejí přijít. Je třeba si uvědomit, že dítě danou situaci či konflikt již aktuálně prožívá a je mnohdy připraveno o tom hovořit lépe než řada dospělých.

KDE JSME SE INSPIROVALI A S KÝM SPOLUPRACUJEME?

Naše práce byla, a stále ještě je, průkopnická. V době vzniku participační skupiny Lumos neexistovaly v České republice kromě otevřené platformy [Vteřina poté](#) žádné skupiny sebeobhájců zaměřených na problematiku sociálně-právní ochrany dětí v širším slova smyslu. Znali jsme parlamenty dětí a mladých, které se do té doby ale věnovaly především tématům mimo tuto oblast. Někteří členové naší skupiny nezažili, co to je milující rodina a bezpečné prostředí. Jsou to často mladí lidé, kteří mají za sebou nějakou těžkou životní zkušenost, nejsou podporováni svými blízkými, nevěří si a nemají ambice. Jsou mezi nimi také mladí lidé s různým druhem postižení nebo děti žijící v ústavní péči.

Při své práci na rozvoji participace v České republice, jsme našli inspiraci v mnoha jiných zemích. Ze zahraničních partnerů bychom rádi zmínili organizaci [Sheffkids](#) a organizaci [Become](#), u nichž jsme našli odpovědi na naše otázky při definování práce se skupinou dětí a mladých lidí a na jejichž publikace a přístupy bychom vás rádi odkázali.

Jsme moc rádi, že v participačních aktivitách v oblasti SPOD už Lumos není sám a že se pomalu přidávají další organizace. Na společné cestě participace jsme se s mnohými z nich měli možnost setkat, vzájemně se inspirovat, blíže se seznámit i spolupracovat. Na české půdě vznikla v posledních letech řada skvělých projektů a publikací, které se tématem participace zabývají. Například [Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí](#) realizoval projekt Práva a participace dítěte v agendách

ochrany v úvahu přání a pocity dítěte s přihlédnutím k jeho věku a vývoji tak, aby nedošlo k ohrožení nebo narušení jeho citového a psychického vývoje.

2 § 806 o souhlasu dítěte s osvojením a § 867, odst. 2., zákona č. 89/2012, občanský zákoník: o dítěti starším dvanácti let se má za to, že je schopno informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit. Názoru dítěte věnuje soud patřičnou pozornost.“

UMPOD, v jehož rámci vznikla řada zajímavých materiálů. Dále pak [Ministerstvo práce a sociálních věcí](#), které v projektu Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí zapojilo děti a mladé lidi do procesu vzniku metodické příručky o inovativních přístupech a službách pro ohrožené děti a jejich rodiny. Přístupem zaměřeným na dítě v oblasti mediace, případových konferencí či rodinných konferencí se zabývají organizace [Amalthea](#) a [IO Roma servis](#).

JAKÝ JE VÁŠ VZTAH K PARTICIPACI?

Pro většinu lidí není tak složité přijmout novou myšlenku, je ale velmi těžké změnit jejich již existující názor na věc. Bez toho však není možné změnit postoje, názory a přístupy k tomu, co v životě děláme. Proto, než se začnete do našeho metodického průvodce, zkuste se nejprve zamyslet nad níže uvedenými otázkami. Odpovědi na ně by vám měly pomoci zjistit, co všechno má vliv na váš přístup k participaci jako takové.

Když jste byli děti:

Ptali se vás rodiče na váš názor? Od jakého věku?

Vzpomínáte si na nějakou příhodu, kdy rodiče akceptovali vaše přání, kdy jste prosadili svůj názor (může se jednat o zdánlivou maličkost, jako je barva stěny v dětském pokojíčku)? Jak jste se při tom cítili?

Jak jste se cítili, když se splnilo to, co jste si přáli?

V rámci pracovního kolektivu:

Jak je k dětem přistupováno na vašem pracovišti?

Jaký je přístup vašeho kolegy k participaci dětí?

Jaký je přístup vašeho nadřízeného k participaci dětí?

Jak vás názor vašich kolegů ovlivňuje v přemýšlení o dětech?

Máte pocit, že byste to chtěli dělat jinak?

Jak je možné toho docílit?

Co vám brání začít dělat věci jinak?

O ČEM JE METODIKA?

Publikace představuje fungující způsob ovlivňování systémových změn v péči o ohrožené děti využitím participačních aktivit. Nejedná se o teoretický text o participaci ale o metodiku, která podrobně mapuje a popisuje dosavadní praxi s přímou prací s dětmi a mladými lidmi v organizaci Lumos v rámci oblasti sociálně-právní ochrany dětí.

Čtenářům metodiky předkládáme konkrétní zkušenosti s participací z naší organizace³ od prvních krůčků po zavedený mezinárodní systém skupin mladých sebeobhájců. Seznámíme vás se způsoby zavádění participace do fungování organizace, s postupy, jak zakládat novou participační skupinu dětí a mladých lidí, s požadavky a kompetencemi na pracovní pozici koordinátora pro zapojování dětí, s formami práce se skupinou a jednotlivými členy. Zaměříme se také na úskalí participace a zajištění bezpečí pro mladé lidi, kteří mají nějakou osobní zkušenost související s problematikou sociálně-právní ochrany dětí.

CO JE CÍLEM PŘÍRUČKY?

Příručka by měla sloužit jako inspirace i pomůcka pro ty, kteří se rozhodnou zařadit participační aktivity do své práce.

V některých situacích jsme postupovali metodou „pokus – omyl“ a budeme rádi, když vám naše zkušenost pomůže vyvarovat se některým z našich omylů. Přejí bychom si, aby metodická příručka přispěla k šíření myšlenky participace. Vznikem dalších skupin mladých sebeobhájců je možné dosáhnout toho, aby bylo v systému péče o ohrožené děti rozhodováno o dětech s dětmi. Právě hlas těchto dětí musí být nejvíce slyšet.

³ Modře zvýrazněné části textu v průvodci obsahují přímý odkaz na konkrétní výstupy naší práce pro další inspiraci.

CO VLASTNĚ ZNAMENÁ PARTICIPACE?

Participace (z *lat. partem capere*, mít podíl) znamená **sdílení něčeho, účast** nebo **podílení se** na něčem.

Dnes již existuje celá řada nejrůznějších definic participace. Anglický pojem participation je v češtině znám jako participace nebo také účast či zapojení a znamená proces spolurozhodování v záležitostech, které mají vliv na život jedince a společnosti, v níž žije (srov. Lansdown, 2001, Treseder, 1997).⁴

V zahraniční literatuře se vedle slovního spojení participace můžeme setkat i s dalšími ekvivalentními pojmy:

- involvement, někdy též engagement – zapojení
- consultation – konzultování

Konzultování, podobně jako zapojování do rozhodovacích procesů, je některými autory vnímáno pasivněji než pojem participace, protože pod ním je zahrnuto i sdílení moci. (srov. např. Treseder, 1997, Lardner, 2001).

U nás se nejčastěji setkáváme s občanskou participací v komunitě, kde se občané mohou zapojit do plánování a realizace nějaké akce, dále pak ve veřejné správě a v politice, kdy se již jedná o zapojení občanů do spolurozhodování o nějakých konkrétních projektech na místní či regionální úrovni (výstavba nákupních center, nová hřiště, územní plánování). Můžeme dále zmínit participaci zaměstnanců v různých podnicích, pacientů v nemocnicích, uživatelů sociálních služeb či klientů v oblasti zkvalitňování služeb nebo v mnohých projektech organizovaných v zájmových spolcích.

PARTICIPACE DĚTÍ A MLADÝCH LIDÍ

Participace dětí a mladých lidí je vnímána jako náročnější úroveň participace a rozumíme tím jejich aktivní účast na rozhodovacích procesech, které se jich týkají. Nezbytným prvkem tohoto přístupu je tvoření příležitostí pro systematické přizívání mladých k rozhodování a vůbec

jejich zapojení do komunikace. Fungující participace přináší změnu rozhodovacích procesů, menší hierarchičnost a vytvoření stabilních příležitostí pro děti a mládež k rozhodování a vlivu na věci, které se jich týkají.

Stejně jako u dospělých rozlišujeme i u dětí a mladých lidí různé oblasti participace. Pro názornější představu uvádíme na následujícím obrázku jednotlivé oblasti a jejich konkrétní příklady.⁵

Na participaci dětí je možné nahlížet také jako na právní povinnost. Právo na informace a právo vyjádřit se k záležitostem, které se dítěte týkají a v nichž je rozhodováno o něm samém, jsou **procesními právy dítěte** a jsou upraveny v mnoha právních dokumentech. Mezi nejvýznamnější patří Úmluva OSN o právech dítěte (specificky čl. 12).

Právě oblastí procesní participace se budeme hlouběji zabývat – přesněji tedy zapojením dětí a mládeže do **konkrétních procesů s cílem ovlivnit změny v životech ohrožených dětí**.

Zapojování dětí může mít samozřejmě mnoho úrovní a v literatuře je možné nalézt řadu participačních modelů.

Mnoho z nich je založených na práci americké socioložky Sherry R. Arnsteinové (1969) Osm příček na žebříku participace občanů.

V roce 1992 sociolog Roger Hart vytvořil svůj „participační žebřík“, ve kterém jsou Arnsteinovy modely adaptovány pro potřeby dětí.

Významnou osobností v oblasti dětských práv a participace je výzkumník a spisovatel [Harry Shier](#) (2001), který napsal mnoho publikací a vytvořil na základě Úmluvy OSN o právech dítěte alternativní model založený na pěti úrovních participace (viz schéma níže), který mimo jiné znázorňuje, do jaké úrovně participace bychom se svými aktivitami měli dostat, abychom splňovali požadavky, které vyplývají z Úmluvy o právech dítěte:

⁴ LANSDOWN, G. **Promoting Children's Participation in Democratic Decision-making**. Florence: Innocenti Research Centre, 2001.
TRESSEDER, P. **Empowering Children and Young People: Training manual**. London: Save the Children Fund, 1997.

⁵ BRZOBOHATÝ, R. Interdisciplinární spolupráce v mezinárodněprávní ochraně dětí. Kolaborativní workshop v Pardubickém kraji, Pardubice 13.6. 2018, příspěvek Hodnoty participace dětí dostupné na: http://bit.ly/principy_participace (vlastní zpracování)

PROČ JE PARTICIPACE DĚTÍ A MLADÝCH LIDÍ DŮLEŽITÁ

Vycházíme z přesvědčení, že podílet se na tvorbě systémových či individuálních změn by měli jak experti na dané téma, tak samotní lidé (tedy i děti), kterých se změny bezprostředně dotknou. Tím více, pokud mají tyto změny vliv na celý jejich další život, jak tomu často bývá v oblasti sociálně-právní ochrany.

Dospělí, kteří činí rozhodnutí v oblasti systému péče o ohrožené děti, mohou při plánování změn či vytváření služeb pro děti snadno přehlédnout celou řadu faktorů. Proto je zapojení dětí, které mohou na tyto faktory poukázat, velmi důležité.

Je třeba dětem vytvořit vhodné podmínky pro spolurozhodování a důvěřovat jim. Právě vzájemnou spoluprací, respektem a zahrnutím více úhlů pohledu můžeme vytvořit smysluplnou a udržitelnou změnu a předejít mnohým nedostatkům.

Participace dětí a mladých lidí je však zároveň stále spojena s řadou nereálných očekávání z obou stran, nedorozumění, zklamání, ale i s podceňováním a zesměšňováním. Přesto, či právě proto, je potřeba principy participace správně definovat, aby se stala skutečně efektivním nástrojem pro zlepšování systému péče o ohrožené děti.

★ Minimum nutné pro naplnění požadavků Úmluvy

PARTICIPACE V ORGANIZACI LUMOS

V organizaci Lumos usilujeme o to, aby mohly všechny děti vyrůstat v rodinném prostředí. Napomáháme tomu, aby ústavní péče byla otázkou minulosti a děti vyrůstaly v rodinách nebo v malých pobytových službách v komunitě. Jelikož je základem úspěšné transformace systému péče o děti zajištění toho, aby bylo každé dítě považováno za jedinečné a podle toho k němu bylo přistupováno, bylo zařazení participace ohrožených dětí a mladých lidí do naší práce naprosto klíčové.

„LUMOS NEPRACUJE JEN PRO DĚTI, ALE I S DĚTI.“ (SKUPINA MLADÝCH LUMOS)

Jedním z hlavních cílů našich participačních aktivit je komplexní ovlivňování procesu transformace péče o ohrožené děti. V současné době se tak děje zejména díky osvětě zaměřené na práva dětí a na problematiku jejich života v institucích.

Sebeobhájci ze Skupiny mladých Lumos pomáhají sdílením vlastních zkušeností šířit jak informace a zkušenosti, tak pohled mladých lidí na danou problematiku.

„OD DĚTSTVÍ JSEM VNÍMALA JAKO NEJDŮLEŽITĚJŠÍ MÍT MOŽNOST ŘÍCI VLASTNÍ NÁZOR A BÝT TAKÉ VYSLYŠENA. A PŘESNĚ TOTO NABÍZÍ LUMOS I DĚTEM VE VŠECH SOCIÁLNÍCH SITUACÍCH. LIDÉ V LUMOSU ZAHAJUJÍ DISKUSI A PTAJÍ SE DĚTÍ, CO BY SI PŘÁLY ONY, A TO VNÍMÁM JAKO NEJDŮLEŽITĚJŠÍ.“ (MAGDA, 20)

ZAČÁTKY PARTICIPACE V LUMOSU

Prvotní aktivitou v naší organizaci byl mezinárodní projekt [Proměnit slova v činy](#), který se zaměřoval na zapojování dětí a mladých lidí s mentálním postižením do rozhodování během procesu transformace pobytové péče. V rámci tohoto projektu vznikla v roce 2012 první skupina sebeobhájců v České republice. Od té doby jsme udělali velký pokrok a po skončení projektu jsme se rozhodli nadále spolupracovat s několika mladými sebeobhájci.

⁶ Současně vznikla Skupina mladých Lumos také v Bulharsku a Moldavsku.

V roce 2014–2015 jsme vymysleli a realizovali participační aktivitu s názvem *Chceme slyšet tvůj hlas*, v jejímž rámci vznikla dětská skupina složená z dětí ve věku 12–16 let z různého prostředí a s takovou osobní zkušeností, aby mohla co nejlépe naplňovat poslání organizace Lumos. Během setkávání se členové skupiny učili společně pracovat, předávali si zkušenosti, diskutovali. Hlavním a závěrečným výstupem tohoto projektu byla autorská divadelní hra *Ťuk, ťuk, je někdo doma*: O kontrastech života dětí doma a v ústavní péči. Divadelní představení ukazovalo, jak je pro děti důležité vyrůstat v rodině. Děti pro vyjádření názorů na život doma a v ústavu využívaly hru stínů a pohyblivých obrazů. Po ukončení projektu se některé děti rozhodly spolupracovat s naší organizací i nadále.

V české pobočce jsme cítili potřebu participaci v organizaci více ukotvit a nastavit ji systémově. Začali jsme proto tvořit novou strategii celé participace, abychom dosáhli bezpečného, stabilního a smysluplného zapojení dětí a mladých lidí do všech aspektů naší práce.

Rozhodli jsme se spolu s našimi kolegy v zahraničí jít cestou zakládání jasně definovaných skupin mladých lidí v zemích, kde máme pobočky. Tyto skupiny měly svým fungováním nejvíce připomínat již po celém světě fungující skupiny sebeobhájců či poradních skupin, dětských samospráv či mladých „poradců“ se specifickým zaměřením na systémovou změnu péče o ohrožené děti.

V roce 2017 vznikla v České republice⁶ Skupina mladých Lumos.⁷ Postupně jsme začali pilotně ověřovat způsoby nabírání členů, složení skupiny, vedení skupiny a formy její práce a otevírat pro mladé lidi prostor, kde mohou otevřeně vyjadřovat své názory, svá přání, postoje a stát si za nimi.

V současné době je tedy v celé organizaci Lumos metodicky zakotveno, že smysluplná účast dětí a mládeže je zásadním prvkem procesu deinstitucionalizace.

Skupina mladých kromě mezinárodní i národní legislativy musí být v souladu s platnými ujednáními, vizemi a pravidly dané organizace.

⁷ V mezinárodním kontextu používáme označení Youth Advisory Board (YAB).

Divadelní hra Ťuk, tuk, je někdo doma, 2015

PRINCIPY PARTICIPACE V LUMOSU

Současně s rozhodnutím založit skupiny mladých sebeobhájců byly v naší organizaci vydefinovány principy participace, které měly sloužit jako základní kameny participace (viz následující schéma).

Je důležité vždy posoudit, zda zapojení dětí a mladých dospělých do dané aktivity opravdu splňuje zmíněná kritéria a dává záruku, že mohou říct, co si opravdu myslí, a jejich práce nebude využita pouze k formálnímu splnění participačního přístupu.

„SPOLUPRÁCE S LUMOSEM MĚ UČÍ, ŽE ŠTĚSTÍ A LÁSKY JE TŘEBA SI VÁŽIT A JE OBČAS POTŘEBA ABYCHOM ZA NĚ BOJOVALI. VZHLEDEM K TOMU, ŽE DĚTI SAMY BOJUJÍ TĚŽKO, BERU LUMOS JAKO ARMÁDU, KTERÁ CHRÁNÍ DĚTSKÉ SNY A CÍLE.“ (KATKA, 17)

PRINCIPY PARTICIPACE V LUMOSU

1	BEZPEČNÁ	Všechny aktivity musí být pro sebeobhájce bezpečné a etické.
2	NEDISKRIMINAČNÍ	Všichni členové skupiny bez rozdílu se mohou zapojit do všech aktivit. Všichni sebeobhájci mají ve skupině mladých plnohodnotný hlas.
3	PODPŮRNÁ	Sebeobhájci dostanou podporu zohledňující jejich potřeby (mají například postižení či jiné specifické potřeby), aby měli možnost se aktivně zapojit.
4	AUTENTICKÁ	V rámci opravdové participace mají sebeobhájci možnost se zapojit a svá témata vést s adekvátní podporou. Participace nesmí sloužit jen k získání lepšího image organizace, mladí lidé musejí být zapojeni doopravdy a jejich názory organizace musí brát vážně.
5	REALISTICKÁ	Se členy skupiny se průběžně pracuje na nastavení reálných cílů a to z důvodu, aby nedošlo k jejich zklamání nebo pocitu selhání.
6	UPŘÍMNÁ A JASNĚ KOMUNIKOVANÁ	Komunikace o cílech zapojení a o tom, co je možné ovlivnit, je směrem k sebeobhájčům upřímná. Členové skupiny potřebují jasné a dostupné informace v průběhu aktivit a následně i zpětnou vazbu o dopadech jejich zapojení. Sebeobhájci musí mít kontrolu nad tím, jakým způsobem jsou jejich zkušenosti sdíleny.
7	DOBROVOLNÁ	Všechny aktivity musí být dobrovolné, rozhodnutí členů skupiny musí být učiněno na základě jasných a dostupných informací.
8	PARTNERSKÁ	S mladými sebeobhájci se pracuje partnerským způsobem založeném na vzájemném respektu.
9	OBOUSTRANNĚ PROSPĚŠNÁ	Členové skupiny by měli mít prospěch (nové zkušenosti, dovednosti, seberozvoj, přátelé) ze svého zapojení ve skupině. Tímto je zaručena udržitelnost a smysluplnost spolupráce.
10	FÉROVÁ	Usilujeme o co největší férovost a transparentnost. Organizace Lumos se snaží poskytnout možnost být slyšen právě těm, kteří bývají nejčastěji z debaty vylučováni.

POZICE KOORDINÁTORA AKTIVIT PRO ZAPOJOVÁNÍ DĚTÍ A MLÁDEŽE

„KOORDINÁTOR PARTICIPACE JE TAK TROCHU PEDAGOG, SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK, JINDY KRIZOVÝ INTERVENT, PAK TAKY KAMARÁD, UKLIDŇOVAČ. OBČAS ORGANIZÁTOR, FACILITÁTOR, PŘÍTEL NA TELEFONU. VLASTNĚ OD KAŽDÉHO TROCHU A NIC Z TOHO. 😊 JE TO VELKÁ VÝZVA, ALE TAKÉ ZÁBAVA A DOBRODRUŽSTVÍ.“ (KOORDINÁTORKA, LUMOS)

Koordinátor skupiny je klíčovou postavou pro úspěšné fungování participační skupiny. Měl by splňovat specifické osobnostní nároky a být připraven flexibilně pracovat. Jedna z našich členek skupiny definovala koordinátora jako „*přátelskou autoritu, která má vést skupinu s určitou direktivou, ale ne vymýšlet za ni, neměl by se snažit navádět ani opravovat.*“

Každá skupina by měla mít nastavena pravidla členství, způsob vedení dokumentace, přijímání nových členů a ukončování členství, způsob evaluace. Všechny tyto činnosti jsou obsahem pracovní náplně koordinátora, který je za ně odpovědný.

„NEJSME KAMARÁDI, ANI NEMŮŽEME BÝT. VZTAH ČLENA A KOORDINÁTORA BYCH PŘIROVNALA KE SKAUTSKÝM VEDOUCÍM. JE TAM AUTORITA, RESPEKT, VZOR, IDEÁL – V PŘÁTELSKÉM VZTAHU K SOBĚ ČLEN A KOORDINÁTOR DORŮSTAJÍ – ČLENOVÉ VEDLE KOORDINÁTORŮ DOSPÍVAJÍ A JEDNOU SE TO MŮŽE PŘEMĚNIT V POPRACOVNÍ PŘÁTELSTVÍ.“ (ELIŠKA, 17)

NÁROKY NA PRACOVNÍ POZICI KOORDINÁTORA

Naše zkušenost ukazuje, že na vedení skupiny je potřeba minimálně jeden pracovní úvazek. Pokud je to možné, je ideální mít ještě jednoho koordinátora na částečný úvazek, zejména pro přímou práci se skupinou a také pro případ zastupitelnosti.

Alternativní možností je spolupracovat s kolegy z týmu, kteří mají svojí práci blízko k přímé práci s dětmi a mladými lidmi. Ti mohou vypomáhat právě při akcích, kde i z hlediska zajištění bezpečnosti potřebuje pracovník posilu. Je potom ale nutné kolegy dobře proškolit, seznámit je s mladými lidmi a průběžně s nimi komunikovat o dění ve skupině.

Je velmi užitečné na vedení skupiny nebýt sám, zejména na přímá setkávání skupiny a akce, kterých se účastní větší počet dětí a mladých.

S ohledem na dosavadní praxi se nám na pozici koordinátora osvědčil člověk splňující následující předpoklady:

- schopnost citlivé a efektivní komunikace s cílovou skupinou,
- umění zasáhnout v krizi a ošetřit a respektovat zásady bezpečnosti,
- schopnost empatie a respektování hranice práce a hranice svého postavení,
- schopnost efektivně koordinovat a vést práci skupiny,
- umění pracovat s dynamikou skupiny,
- dobré porozumění a souznění s cíli a posláním organizace,

Koordinátorky při práci se skupinou, 2014

- schopnost komunikovat s veřejností, odbornou i neodbornou. Sem počítáme komunikaci s partnery a dalšími aktéry, navazování kontaktů, prezentace své práce,
- chápání smyslu participace v širších souvislostech,
- schopnost koncepčního a strategického plánování, jakým směrem se práce se skupinou bude ubírat,
- schopnost reflexe, dlouhodobého monitorování a evaluace své práce i práce členů skupiny.

Pro koordinátora skupiny platí podobné předpoklady jako pro jinou přímou práci s určitou skupinou, a to s přihlédnutím na specifika daná věkem sebeobhájců, mírou ohrožení, životními zkušenostmi a speciálními potřebami.

Je vhodné (nikoliv nezbytné), aby měl koordinátor vystudovanou vysokou školu humanitního zaměření. Obory, které se mohou hodit pro tuto pozici jsou: pedagogika, speciální pedagogika, sociální práce/pedagogika, psychologie.

NÁPLŇ PRÁCE KOORDINÁTORA

Koordinátor skupiny byl v Lumosu nejprve vnímán jako pracovník, který má na starost pouze přímou práci se členy skupiny. Později se však ukázalo, že je třeba komplexnější zapojení pracovníka do týmu celé organizace a spolupodílení se na:

- šíření nástrojů a metod pro přímou práci v zapojování dětí a mladých napříč celou organizací,

- tvorbě nových komunikačních nástrojů pro zjišťování názorů ve spolupráci s dětmi tak, aby byly co nejvíce dostupné,
- realizaci různých školení a podpoře tvůrců politik, sociálních pracovníků a pracovníků v přímé péči na regionální a národní úrovni,
- propojování práce skupiny mladých a práce organizace (mladí mohou komentovat i činnost organizace, na které se přímo nepodílí),
- monitoringu a vyhodnocování veškerých participačních aktivit organizace,
- sledování aktuálních programů, výzkumů a sběru informací o participačních aktivitách v ČR,
- síťování s ostatními organizacemi, které se věnují této problematice.

Náplň práce koordinátora skupiny do velké míry vychází z toho, jak si daná organizace vydefinuje náplň práce participační skupiny a možnosti jejího zapojení.

Pracovní doba koordinátora skupiny se často může odchylovat od běžného pracovního rozvrhu. Pokud je tedy možnost, aby měl koordinátor flexibilní pracovní dobu, je to ideální.

V případě potřeby by koordinátor v práci se skupinou měl mít vždy podporu od ostatních členů týmu a možnost být zastoupen.

Práce s mladými lidmi je emočně velmi náročná, proto je nutné, aby měl koordinátor možnost využít supervizi.

SKUPINA MLADÝCH LUMOS

V organizaci Lumos jsme se rozhodli jít cestou skupinové participace.

Na příkladu participační skupiny se vám na následujících řádcích pokusíme přiblížit, jak se specifickostí skupiny pracujeme a jaké principy dodržujeme.

KDO JE SKUPINA MLADÝCH LUMOS?

Jedná se o dobrovolnou ale organizovanou skupinu dospívajících a mladých lidí, která je vedena koordinátorem. Skupina se pravidelně setkává, vyhledává a plánuje participační aktivity, účastní se veřejných akcí, kde členové prezentují své názory i své osobní životní zkušenosti. Cílem aktivit Skupiny mladých Lumos je umožnit odborné i laické veřejnosti nahlédnout na problematiku SPOD očima dítěte.

Členy Skupiny mladých jsou mladí lidé, kteří žili různou délkou svého života v instituci (dětský domov, diagnostický ústav, výchovný ústav) nebo vyrůstali v náhradní rodinné péči i dospívající a mladí dospělí, kterým je problematika SPOD blízká. Osobní zkušenost se životem v ústavu či v NRP není pro členství podmínkou. Členy skupiny především spojuje zájem o danou problematiku.

Postupem času se pro jednotlivé členy skupiny ustálilo označení sebeobhájce.

Na začátku je třeba si stanovit cíl, kvůli kterému participační skupina vzniká, a následně si vydefinovat i to, kdo se může stát jejím členem, to znamená, zda je podmínkou osobní zkušenost s danou problematikou, či nikoliv.

**„NEŽ SE PUSTÍTE DO ROZJEZDU JAKÉKOLI SKUPINY DĚTÍ, JE DOBRÉ SI JASNĚ ŘÍCT CÍL TĚ SKUPINY, K ČEMU BUDE, NA ČEM BUDE PRACOVAT, CO BUDE JEJÍ NÁPLŇ.“
(ELIŠKA, 17)**

⁸ více o kompetencích koordinátora viz kapitolu Pozice koordinátora aktivit pro zapojování dětí a mládeže

VELIKOST SKUPINY

Velikost skupiny se pohybuje mezi 5 až 15 sebeobhájci, kteří jsou během svého členství různě aktivní. Míra aktivity členů se odvíjí od jejich časových možností i chuti se na jednotlivých akcích podílet. Úkolem koordinátora skupiny je mimo jiné zajistit dostatečný počet aktuálně aktivních členů pro realizaci stanovených cílů a včas reagovat na potřebu doplnění členů nových.⁸

Podle typu a množství práce je nutné nastavit velikost skupiny.

S ohledem na vyváženost skupiny je dobré mít ve skupině dívky i chlapce různého věku s různými životními zkušenostmi (např. děti z pobytových zařízení, děti s postižením, děti z nefunkčních a problémových rodin). Tím je sledován širší záběr skupiny. Není vhodné mít skupinu složenou pouze ze členů s „příběhem“, a to s ohledem na vysoké nároky na zajištění jejich bezpečí (více viz kapitolu Bezpečnost).

Je třeba průběžně sledovat, kolik členů je v daném období aktivních a zda je reálné dostát plánovaným závazkům skupiny.

Je nutné dopředu zhodnotit, jaké má daná organizace kapacity pro práci se skupinou a jaké je její personální zajištění.

VĚK SEBEOBHÁJCE

Věkové rozmezí členů Skupiny mladých Lumos se pohybuje mezi 15–26 roky. Spodní věková hranice je zvolena s přihlédnutím k náročnosti témat z problematiky SPOD i k rozsahu a náplni aktivit, kterých se skupina mladých účastní. Nastavená horní věková hranice skupiny umožňuje spolupracovat i se členy, kteří jsou v životní fázi osamostatňování se a tím mohou spíše vyhodnotit dopady jejich životních zkušeností na tuto fázi života.

Věková rozmanitost skupiny přináší více názorů a životních zkušeností a umožňuje zapojení do více různých aktivit a témat.

Věk členů skupiny se odvíjí od témat a cílů konkrétní organizace. Pokud se témata například týkají dětí mladšího věku, je samozřejmě vhodné mít skupinu složenou z mladších dětí. Tato věková kategorie ale bude vyžadovat jiný přístup koordinátora skupiny i jiné nároky na bezpečnost členů skupiny než obsahuje tato metodická příručka.

Je třeba si uvědomit, že čím větší je věkové rozpětí členů skupiny, tím je náročnější pro koordinátora skupiny dávat pozor na to, aby aktivity byly přístupné a srozumitelné všem členům skupiny a aby členové spolu i přes rozdílný věk dobře spolupracovali.

KOMPETENCE SEBEOBHÁJCE

Kompetence mladého sebeobhájce se mimo jiné odvíjí od aktivit skupiny a jsou zaměřené především na:

1. vzájemné poznávání členů, týmovou spolupráci, sebevzdělávání a osobní růst jednotlivých sebeobhájců,
2. činnosti, které korespondují s cíli organizace Lumos a jejím posláním a jsou zaměřené směrem k veřejnosti.

Základním předpokladem pro členství ve skupině je zájem o výše popsanou činnost a chuť své osobní zkušenosti či názor sdílet a v této dovednosti se rozvíjet. Je samozřejmé, že koordinátor skupiny pomáhá členům jejich kompetence rozvíjet a posilovat.

Hlavní klíčovou kompetencí nebo dovedností mladého sebeobhájce je to, zda je schopen téma uchopit, a to i s ohledem na svoji vlastní zkušenost. Také je nezbytné, aby byl člen skupiny ztotožněn s myšlenkou organizace a rozuměl tomu, co prosazuje.

Je třeba zvážit jakou roli bude hrát vzdálenost bydliště budoucího člena skupiny od sídla organizace, což se odvíjí i od možnosti organizace hradit finanční náklady na cestovné.

„ZMĚNILO SE, ŽE VÍC UMÍM KOMUNIKOVAT, NEHÁDAT SE, ALE VYSLECHNOUT NAVZÁJEM SVOJE NÁZORY A DISKUTOVAT. NEBOJÍM SE VÍDAT SE S LIDMI A ŘÍKAT SVŮJ NÁZOR.“ (PAVEL, 16)

DÉLKA ČLENSTVÍ

Maximální délka členství ve Skupině mladých Lumos je 3 roky. Při vstupu do skupiny se člen domlouvá na spolupráci na nadcházející rok. Po uplynutí této doby koordinátor skupiny spolu se sebeobhájcem vyhodnocuje, co a jak fungovalo. V případě zájmu obou stran a smysluplnosti spolupráce se členství prodlužuje o další rok. Tento postup se opakuje maximálně dvakrát, tedy do maximální doby zapojení sebeobhájce do skupiny. V praxi se osvědčilo, aby obě strany dopředu znaly časový limit spolupráce. Předchází se tak přílišnému vytěžování člena skupiny a zároveň vytváření jeho závislosti nebo přílišné připoutanosti ke skupině či organizaci.

Je dobré si dopředu nastavit délku maximálního členství ve skupině a průběžně evaluovat členství sebeobhájce (více viz kapitolu Členství ve skupině mladých).

NA CO SI DÁT POZOR PŘI VYTVÁŘENÍ SKUPIN PRO ZAPOJOVÁNÍ DĚTÍ A MLADÝCH DOSPĚLÝCH

Zapojování dětí a mladých lidí s sebou vedle četných kladů přináší pro členy skupiny i určitá rizika. Z tohoto důvodu je nezbytné, aby organizace měla popsaná pravidla, která by ošetřovala chování koordinátora a všech ostatních, kteří s participační skupinou spolupracují i pravidla pro členy skupiny. Pro inspiraci v příloze uvádíme **pravidla člena Skupiny mladých Lumos** i **pravidla koordinátora** (viz přílohu 2 a přílohu 3). Zároveň je třeba pracovat s tématem bezpečí (více viz kapitolu Bezpečnost).

Pravidla pro člena skupiny i pravidla pro koordinátora organizace musí vycházet ze stejného hodnotového základu.

Popsaná pravidla by měla být co nejkonkrétnější.

Pravidla musí být pro členy skupiny srozumitelná a pro všechny stejná.

PRÁCE S VNITŘNÍ DYNAMIKOU SKUPINY

Práce skupiny se skládá z různých aktivit (např. her, diskusí, přednášek, workshopů, setkávání, prezentací, konferencí, výjezdů, soustředění atd). Je třeba, aby se členové skupiny cítili dobře a aby je skupinová aktivita bavila a naplňovala. Jen tak mohou být motivováni pracovat ve skupině v jejich volném čase.

O tom, co jednotlivé sebeobhájce k zapojení motivuje, s nimi koordinátor hovoří jak při začátku spolupráce, tak v rámci ročního vyhodnocování. Motivaci může mít každý člen trochu odlišnou. Pro někoho je důležitější účast na společné práci, prožité společné zážitky, příprava a vymýšlení akcí. Někoho více baví veřejné prezentování a jeho dopad na publikum.

„MĚ ASI NEJVÍCE MOTIVUJE USPOKOJENÍ Z VYSTUPOVÁNÍ NA AKCÍCH, KONFERENCÍCH. KDYŽ SEDÍM MEZI PROFÍKY, DOSPĚLÝMI, A ONI NÁS POSLUCHAJÍ.“ (ELIŠKA, 17)

Není třeba, aby všichni členové uměli prezentovat své zážitky na veřejných akcích. Každý člen skupiny je jiný a kromě toho, že přichází do skupiny s jinými zkušenostmi, má i jiné záliby a preference. Čím lépe se členové skupiny znají a mají k sobě větší důvěru, tím snáze se jim navzdory odlišnostem pracuje. Je přirozené, že se v rámci aktivit může každý ujmout trochu jiné role.

Koordinátor skupiny by měl být citlivý k její dynamice a vědomě s ní pracovat tak, aby se každý člen mohl uplatnit a cítit se bezpečně.

Je dobré aktivně pracovat na soudržnosti skupiny.

Pravidelná setkávání jsou základní metodou práce se skupinovou dynamikou. Jedná se o jednodenní či vícedenní akce s předem danou náplní a strukturou.

„KDYŽ JSEM JELA NA PRVNÍ SETKÁNÍ SKUPINY MLADÝCH, NEVĚDĚLA JSEM, CO PŘESNĚ OČEKÁVAT. NEBYLA JSEM SI JISTÁ NÁPLNÍ MÉ PRÁCE VE SKUPINĚ ANI TÍM, CO SE ODE MĚ BUDE OČEKÁVAT. AVŠAK HNED PO PRVNÍ SCHŮZCE JSEM BYLA NADŠENÁ NEJEN MÝM ZAPOJENÍM DO SKUPINY, ALE I NEJMILEJŠÍMI LIDMI, KTERÉ JSEM MĚLA MOŽNOST POZNAT.“ (MAGDA, 20)

Pravidelná jednodenní setkání skupiny

Skupina mladých Lumos není podpůrná, terapeutická ani svépomocná skupina. Ve své podstatě se ale během jednotlivých setkání děje od každého trochu. Členové skupiny vnášejí do skupinového dění specifické a zároveň pro ně typické vzorce chování k ostatním lidem. Skupina složená z dětí a mladých lidí s často náročnou životní zkušeností umožňuje členům potkávat zde další lidi, kteří jsou na tom podobně jako oni, a svou zkušenost s nimi sdílet. Jedním z vedlejších účinků aktivit skupiny je tak i to, že se její členové podporují a povzbuzují. To vede k získávání víry ve změnu, k větší svobodě, růstu odvahy a upřímnosti.

Pravidelná setkávání jsou dobrovolná, což samozřejmě občas přináší rizika, jako je nedochvilnost, nedostatečná motivace pro práci, neefektivita.

Po několika letech se ukázalo, že zásadními faktory, které přispívají k efektivnímu průběhu setkání skupiny, jsou:

- **Místo** – vybrat přátelské a stabilní prostředí pro setkávání. My jsme většinou využívali prostory našich kanceláří.
- **Cíl** – mít jasný cíl každého setkání a vědět, čeho na něm chceme dosáhnout.
- **Struktura** – mít připravené úkoly vycházející z dlouhodobého ročního plánu.
- **Čas** – ten se stal největší překážkou pravidelných setkávání a několikrát jsme měnili strategii, jak se se správným načasováním vypořádat. Vzhledem k tomu, že členové naší skupiny jsou z různých koutů ČR, nejčastěji jsme se setkávali oběhem víkendů, zhruba 1x za 6 týdnů. To s sebou neslo různá rizika, jako je nestabilní dynamika ve skupině, rychle se měnící plány členů, zkracování účasti na setkáních a neefektivnost celé práce. Výhodou byl větší čas na práci než v odpoledních hodinách pracovního týdne. Většina našich členů by však více upřednostňovala kratší, častější a pravidelnější setkání v běžném týdnu.
- **Finance** – nutné zvážit a pevně nastavit finanční kompenzaci pro všechny členy. U nás bylo samozřejmostí proplácení cestovních náhrad a zajištění jídla po celou dobu konání setkání či akce.
- **Občerstvení** – každá skupina si může vytvořit nějaké rituály. U nás to byla pizza k obědu na každém setkání, ovoce, koláčky a kofola.

Příklad plánu jednoho konkrétního setkání můžete nalézt v Příloze 1.

„CO MI ASI NEJVÍC VADIL, KDYŽ TAM NEBYLI VŠICHNI NA CELOU DOBU, NĚKDO POŘÁD ODJÍZDĚL A PŘIJÍZDĚL V RŮZNOU DOBU NEBO KDYŽ NEBYLO JASNÉ ZADÁNÍ. KVŮLI TOMU, ŽE JSME SE ČASTO MĚNILI, MĚ OTRAVOVALO ÚVODNÍ KOLEČKO A NEUSTÁLE PŘEDSTAVOVÁNÍ SE.“ (ELIŠKA, 17)

⁹ Tato setkání byla spolufinancována z grantu Erasmus.

Vícedenní setkání skupiny

Jako mnohým z těch, kteří pracují s dětmi a mladými lidmi, se i nám osvědčilo pořádat vícedenní akce, které se konají v České republice a v případě možnosti i v zahraničí. Vícedenní setkání se konají buď za účelem přípravy na konference nebo se jedná o akce zaměřené výhradně na potřeby členů Skupiny mladých Lumos.

Nápad na realizaci vícedenních setkání přišel ruku v ruce s přibývajícím prezentacemi na konferencích, které se neobejdou bez náročné přípravy. Na národní úrovni jsme se snažili zrealizovat vždy dvě vícedenní akce za rok. Naším cílem bylo členům skupiny zajistit čas na společné plánování, diskuse a posílení týmového ducha skrze teambuildingové aktivity. Během těchto akcí jsme se také soustředili na rozvoj různých kompetencí účastníků a získávání nových dovedností zajištěním zajímavých přednášek, workshopů a vzdělávání.

V rámci mezinárodních aktivit jsme začali pořádat jednou ročně tzv. [Fórum skupin mladých](#), které se koná v létě v některé z Evropských zemí, kde Lumos působí⁹. Účelem těchto akcí je možnost potkat se i s ostatními sebeobhájci ze Skupin mladých Lumos z jiných zemí.

Hlavními cíle setkávání:

- poskytnout mladým lidem příležitost sdílet své názory s klíčovými osobami s rozhodovací pravomocí,
- umožnit výměnu zkušeností mezi mladými lidmi s různými životními příběhy a z různých kulturních prostředí,
- formulovat a šířit doporučení založená na zkušenostech mladých lidí,
- vytvářet filmy, které lze sdílet na sociálních médiích a při budoucích advokačních aktivitách.

ZPŮSOBY PRÁCE SKUPINY MLADÝCH LUMOS

Zapojování dětí není jen soubor aktivit, ale jedná se o specifický způsob práce se sebeobhájci. Samotný proces přípravy a realizace jsou stejně důležité jako cíl nebo produkt. Naší snahou je zapojit všechny členy skupiny od začátku formou skupinových či individuálních aktivit.

Efektivní zapojování by mělo vycházet primárně z toho, jaké mají mladí sebeobhájci znalosti, informace, životní zkušenosti, plány do budoucna. Členové skupiny potřebují od koordinátora dostat zejména podporu a srozumitelné informace o tom, co se po nich chce.

Členové skupiny mají možnost si sami vybrat témata a úkoly, na kterých chtějí pracovat. Zároveň koordinátor pracuje i s celou skupinou, aby mohly zaznít různé pohledy na věc a všichni se cítili rovnoměrně zapojení do práce.

O důležitých rozhodnutích by měla diskutovat celá skupina. Pokud se chystá něco nového, je dobré zapojit co největší počet členů a vyslechnout si jejich názory a společně vše naplánovat. Naopak následné dílčí úkoly je možné si dle zájmu sebeobhájců rozdělit a pracovat dynamičtěji v menších skupinkách.

Pro vytvoření konkrétnější představy níže uvádíme grafické znázornění přehledu všech aktivit, do kterých se postupem doby sebeobhájci ze Skupiny mladých Lumos zapojili. Vlastní obsah těchto činností pak podrobněji přibližujeme v následujícím textu.

Připomínkování náplně seminářů pro sociální pracovníky a pracovníky v přímé péči, které organizuje Lumos

Účast na lokálních i mezinárodních konferencích a seminářích

Vyjadřování se k problematice ohrožených dětí v rámci různých platforem

Spolupráce s dalšími organizacemi, institucemi, samosprávami

Podílení se na šíření informací o aktuální situaci v oblasti ústavní péče v ČR

Spolupráce s Národním parlamentem dětí a mládeže

Zapojení se do příprav a lektorské vedení seminářů určených pracovníkům v pobytových institucích

Aktivní vyhledávání příležitostí jak myšlenku deinstitutionalizace propagovat a o tématu hovořit

MLADÍ LIDÉ JAKO „OBHÁJCI“

**„DĚTI I MLADÍ LIDÉ JSOU NAŠE BUDOUCNOST, AŽ POCHÁZÍ ODKUDKOLIV, NENECHME JE V TOM SAMOTNÉ.“
(TOMÁŠ, 25)**

Specifickou částí naší práce je rozšiřování povědomí o potřebě změny systému péče o ohrožené děti zacílené na profesionály i širokou veřejnost. Této práci říkáme advokacie a v naší organizaci ji má na starost samostatný mezinárodní tým. Při své práci vychází i ze zkušeností dětí a mladých, z toho důvodu spolupracuje i s naší skupinou.

Mezi advokační aktivity patří také účast sebeobhájců na konferencích.

Rozhodnutí zúčastnit se dané konference by se mělo odvíjet od toho, zda je její téma blízké tomu, o čem chtějí a mohou sebeobhájci mluvit. Rovněž je nutné předem zvážit smysluplnost a dopad zapojení sebeobhájců. Také je třeba zvážit možné reakce publika.

„JE PRO MĚ ZAJÍMAVÉ JEZDIT PO REPUBLICE A OVLIVŇOVAT LIDI, CO MAJÍ MOC. MŮŽOU SE ZAMYSLET A ŘÍCT SI, ŽE MÁME PRAVDU, ZAŽILI JSME SI TO. MYSLÍM SI, ŽE BY SE MĚLO VÍCE KONAT.“ (LUKÁŠ, 16)

Praxe ukázala řadu rizik, kterou tato činnost přináší:

- Publikum se vymezuje proti tomu, co sebeobhájce říká, jde do sporu.
- Zaměnění role sebeobhájce za profesionála – například otázky na principy sociální práce přesahující jeho kompetence.
- Na místě se chce po sebeobhájci vyjádření k něčemu, co dopředu nevěděl.
- V diskuzi se publikum může ptát na velmi citlivé otázky.

Na jakoukoli veřejnou akci většího rozsahu je tedy nutné se velmi dobře se členy skupiny připravit a transparentně s nimi prodiskutovat možné přínosy a možná rizika.

S ohledem na ochranu sebeobhájců je nutné, aby koordinátor skupiny (případně moderátor) měl možnost na konferenci informovat publikum o cíli příspěvku sebeobhájce a mohl do debaty vstupovat.

„MYSLÍM, ŽE JSEM SCHOPNA MLUVIT PŘED PUBLIKEM. ZLEPŠUJI SE VE ZPŮSOBU SVÉHO VYSTUPOVÁNÍ. DOKÁŽU VYJÁDRIT SVÉ POSTŘEHY A NÁZORY. DOZVĚĎELA JSEM SE O SYSTÉMU PĚČE V JINÝCH ZEMÍCH A SETKALA JSEM SE S NOVÝMI MLADÝMI LIDMI.“ (VERONIKA, 16)

FORMY PREZENTACE „HLASU SEBEOBHÁJCE“

Naše praxe ukázala, že každý člen skupiny potřebuje být zapojen jinou měrou a každý si volí jiný způsob prezentace.

MLUVENÝ PROJEV

Prezentace, výklad, přednáška, referát jsou možná slova, která nás napadnou při definování mluveného projevu. Je to asi nejpřirozenější způsob, jak sdělit své poselství ostatním. Z hlediska práce se členy skupiny patří mezi ty nejnáročnější, co se týká příprav, realizace i psychické zátěže. O to víc platí tato tvrzení, pokud se rozhodnete podporovat děti a mladé lidi, aby se svými názory vystupovali na akcích pro odbornou veřejnost.

V Lumosu pracujeme se sebeobhájcem stejně, jako bychom se připravovali na svoji vlastní řeč, jen s tím rozdílem, že mapujeme jeho aktuální dovednosti, schopnosti a společně plánujeme:

- **co je cílem projevu** – připravíme osnovu,
- **komu je příspěvek určen** – zařazujeme oslovování publika, otázky, které napomohou interakci s publikem,
- **délka projevu** – většinou se příspěvky pohybují v délce kolem 5–15 minut,
- **místo** – velikost místnosti, kde budeme sedět či stát, zda budeme mít k dispozici mikrofon, promítání prezentace,
- **kdy je příspěvek zařazen** – tzn. v jaké části konference, zda na začátku nebo později. Toto hraje důležitou roli, co se koncentrace a míry stresu týče.

Naším cílem je vždy pomoci členovi skupiny, aby jeho sdělení bylo přehledné, logické a srozumitelné. Koordinátor se často cítí nepřímo zodpovědný za výsledek vystoupení a snaží se být nablízku. Pokud je sebeobhájce nezkušený, má obavy vystoupit před publikem, hledáme vždy možná východiska. Jedním z nich je pojmout vystoupení jako rozhovor s otevřenými otázkami. Jako skvělí tazatelé a zároveň silné podpůrné osoby se nám osvědčili již zkušení sebeobhájci, kteří tak plní funkci mentorů méně zkušených členů.

Performance sebeobhájčů na mezinárodní konferenci „Zero project“, Vídeň 2019

**„NEJZAJÍMAVĚJŠÍ PRO MĚ JE MÍT MOŽNOST ŠÍŘIT OSVĚTU O PRÁVECH DĚTÍ A O PROBLEMATICE DĚTÍ A MLADISTVÝCH V INSTITUCÍCH NEJRŮZNĚJŠÍHO TYPU.“
(TOMÁŠ, 25)**

STORYTELLING – PRÁCE S PŘÍBĚHEM

Storytelling je metoda, jak vědomě kreativně pracovat s příběhem v psané či mluvené podobě s předem daným záměrem. Základem storytellingu je obraz, který chce vypravěč vyvolat v divákově mysli. Vypravěč vytváří atmosféru a svůj příběh vykresluje před zraky diváků, aby si jej a emoce s ním spojené mohli zapamatovat a odnést. Vypravěč předává tou nejpřirozenější formou například důležité poznatky, dosud neznámé úhly pohledu nebo pocity, své zkušenosti nebo jen radost a zábavu. Především ale **prožitek**. Prožitek, při kterém se vypravěčův příběh odehrává v každém z nás. (Hanzlová, J., seminář: Úvod do storytellingu, 2020)

Když jsme se, díky semináři paní [Jany Hanzlové](#), o této metodě dozvěděli více, zjistili jsme, že vlastně s našimi obhájci podobný princip práce využíváme.

**„JÁ OSOBNĚ SE SNAŽÍM PROPŮJČIT SVŮJ HLAS DĚTEM V NEPŘÍZNIVÉ SOCIÁLNÍ SITUACI. MNOZÍ MLADÍ SE BOJÍ PROMLOUVAT O SVÝCH NEPŘÍJEMNÝCH ZKUŠENOSTECH VEŘEJNĚ A JÁ JE NAPROSTO CHÁPU. Z TOHO DŮVODU SE SNAŽÍM BÝT PROSTŘEDNÍK MEZI NIMI A DOSPĚLÝMI. SPOLEČNĚ V TÝMU MLADÝCH NATÁČÍME VIDEA, FOTÍME A VYMÝŠLÍME OBSAH NAŠICH SDĚLENÍ. JÁ SE TAKÉ RÁDA ÚČASTNÍM AKCÍ, KDE MOHU PROMLOUVAT K VEŘEJNOSTI. JÁ OSOBNĚ JSEM MĚLA ŠTĚSTÍ A VYRŮSTALA V NORMÁLNÍ FUNGUJÍCÍ RODINĚ A PŘÁLA BYCH SI, ABY TAK MOHLY ŽÍT VŠECHNY DĚTI.“
(MAGDA, 20)**

VIDEO ČI AUDIO PŘÍSPĚVEK

Tato forma prezentace sebeobhájce nabízí cestu, jak oslovit mnohem širší okruh lidí. Zároveň je časově méně náročnou formou, jelikož je záznam možné použít opakovaně. [Video](#) často může být velkou pomocí, když se z nějakého důvodu nemůže sebeobhájce na akci dostavit osobně.

Videopříspěvek ztrácí na síle, jelikož není možná přímá interakce s mladým člověkem, ale dobře připravený záznam stále působí autenticky a může velmi dobře splnit svůj účel.

Je třeba mít v organizaci nastavený způsob prezentování videí, sdílení, zveřejňování a jejich další šíření v rámci osvěty, školení a seminářů (více viz kapitolu Bezpečnost).

„POPRVÉ JSEM SE ÚČASTNILA KONFERENCE V BRNĚ NA TÉMA PARTICIPACE DĚTÍ A SOUDY, NA KTEROU JSEM PŘIPRAVOVALA I VIDEO SE SVÝM PŘÍBĚHEM.“ (ELIŠKA, 16)

ALTERNATIVNÍ ZPŮSOBY PREZENTACE

Někdy slova nestačí, a to je hlavní důvod, proč používáme širokou škálu expresivních technik a metod, které poskytují bezpečný a citlivý způsob, jak pomoci mladým lidem sdílet jejich každodenní zkušenosti pomocí fantazie a tvořivosti.

„NAPŘÍKLAD DIVADLO JE PRO DĚTI ČASTO PŘÍJEMNĚJŠÍM ZPŮSOBEM, JAK SE PODĚLIT O SVÉ NÁZORY, MYŠLENKY. JE TO JEDNODUŠŠÍ, NEŽ VSTÁVAT A ŘÍKAT »TO JE TO, CO SI MYSLÍME«. JE TO HRAVĚJŠÍ A MOHOU SE VYJÁDŘIT POMOCÍ SYMBOLŮ.“ (KOORDINÁTORKA, LUMOS)

Zvolit je možné např. hudbu, tanec, drama, výtvarné umění nebo kreativní psaní. My jsme vyzkoušeli několik technik, jako je například vytváření [stop motion animací](#), abychom prezentovali, jak sebeobhájci [vnímají ústavní péči](#). Na různé konference jsme rovněž připravili několik divadelních vstupů.

„ZAPOJIL JSEM SE S ÚČASTNÍKY Z OSTATNÍCH ZEMÍ, SDĚLOVALI JSME SVOJE PŘÍBĚHY, HRÁLI JSME DIVADLO PŘED HODNĚ LIDMI. BYL JSEM RÁD, ŽE TO MĚLO NĚJAKÝ DOPAD.“ (LUKÁŠ, 16)

MLADÍ LIDÉ JAKO VÝZKUMNÍCI

Během naší práce jsme se sebeobhájci zrealizovali několik menších anket a průzkumů. Členy skupiny jsme také přizvali do konkrétních monitorovacích aktivit v rámci procesu transformace pobytové péče v Pardubickém kraji, konkrétně do monitoringu při přemístění dětí z dětských domovů do bytů. Výhodu jsme spatřovali v tom, že sebeobhájci mohou díky své zkušenosti poukázat na faktory, které ovlivňují ostatní děti a mladé lidi v jejich komunitě. Uplatnili jsme tzv. „peer to peer“ přístup, kdy pohled mladého člověka může být použit k ovlivnění změny nebo k řešení určitých výzev a problémů v průběhu přemístování dětí do nového typu péče.

Kromě toho zapojení do výzkumné práce pomáhá sebeobhájci rozvíjet svůj potenciál a učí je novým dovednostem.

„BAVILO MĚ TO, BYLO DOBRÉ SI VYZKOUŠET ROLI VÝZKUMNÍKA. NĚCO NOVÉHO JSEM SE DOZVĚDĚL A BYLO MI V TOM DOBRĚ. SICE JSEM PÁR ODPOVĚDÍ VĚDĚL DOPŘEDU, PROTOŽE JSEM TAKY V ÚSTAVU, TAK JSME MĚLI PODOBNÁ PRAVIDLA. VNÍMÁM TO KLDNĚ, LÍBILO SE MI TO. CHVÍLKAMA JSEM SI PŘIŠEL JAKO PRACOVNÍK LUMOSU A NE JAKO SEBEOBHÁJCE, COŽ VNÍMÁM TAKY DOBRĚ.“ (LUKÁŠ, 16)

UKÁZKA Z PRAXE

Zpracované výstupy z ankety mezi žáky ZŠ, kterou připravili sebeobhájci v rámci vzdělávacího workshopu o životě dětí mimo rodinu:

„ÚSTAV VYPADÁ ASI NĚJAK NENÁPADNĚ, ABY TO OSTATNÍ NEVĚDĚLI.“ (ŽÁK 7. TŘÍDY ZŠ)

„DĚTI Z ÚSTAVU SE ASI NEMOHOU ZAČLENIT DO KOLEKTIVU.“ (ŽÁKYNĚ 8. TŘÍDY ZŠ)

Žáci na závěr programu obdrželi materiály s informacemi o práci Orgánu sociálně právní ochrany dětí a kontakty na nejbližší sociální pracovníci. Informovanost dětí v této oblasti závisela převážně na jejich osobní zkušenosti.

Představa žáků o práci sociální pracovnice byla následující:

- radí rodičům s penězi a s výchovou,
- je u rozvodů,
- pomáhá dětem,
- mluví za děti,
- hlídá chování rodičů k dětem,
- když se rodiče nestarají, tak rozhoduje o tom, kam by dítě mělo jít,
- když má někdo podezření, že dítě týrají,
- odebírá děti, určuje výživné.

MLADÍ LIDÉ JAKO ODBORNÍCI

„CÍTÍM SVOU ROLI SEBEOBHÁJCE, JAKO NĚKOGO, KDO MŮŽE PŘEDSTAVIT POHLED DÍTĚTE. MÁM ŠANCI MLUVIT ZA OSTATNÍ OHROŽENÉ DĚTI, ABYCH ZVÝŠILA POVĚDOMÍ O PROBLÉMECH, SE KTERÝMI SE POTÝKAJÍ, A VÝZVÁCH, KTERÝM ČELÍ.“ (VERONIKA, 16)

Jak bylo řečeno výše, nechceme sebeobhájce stavět do pozice, kdy budou považováni za odborníky na celou problematiku sociálně-právní ochrany a budou čelit dotazům, na které nemohou odpovídat. Beze sporu jsou ale odborníky na to, co sami prožili, protože jejich situaci nikdo nezná lépe než oni sami. Spolupráce s odborníky je ale velmi přínosnou formou práce a má velký potenciál spojit to nejlepší z obou pohledů.

Efektivní metodou práce se nám ukázaly fokusní skupiny koncipované jako úzce zaměřené skupinové diskuse za účasti odborníků, kteří se danou problematikou zabývají a chtějí znát názor dětí a mladých lidí.

UKÁZKA Z PRAXE

Skupina mladých Lumos uspořádala fokusní skupinu na základě poptávky Justiční akademie a sepsala doporučení, jak by měly vypadat výslechové místnosti pro děti. Pro ilustraci uvádíme dvě doporučení:

Pro mladé lidi je důležité, jak se bude i místnost nazývat. Název "Výslechová místnost" jim nepřijde vhodný.

Dospělí (soudci/soudkyně/policisté) by měli být v civilu, ne v taláru/uniformě. Dospělý a dítě by měli sedět naproti sobě. Měl by mezi nimi být stůl. Dospělí by neměli mluvit příliš spisovně, ale hovorovou řečí. Dospělí by neměli používat cizí a příliš odborná slova.

„JE VE VÝSLEDKU JEDNO, JAK MÍSTNOST BUDE VYPADAT, POKUD DOSPĚLÝ NEBUDE VĚDĚT JAK CITLIVĚ KOMUNIKOVAT S DÍTĚTEM.“ (ANNA, 17)

MLADÍ LIDÉ JAKO LEKTOŘI DOSPĚLÝCH

Další z možností, jak zapojit sebeobhájce je přizvat je k lektorování workshopů (kurzů, seminářů) nebo jejich částí. Nejlepší je, pokud jsou sebeobhájci autory či spoluautory programu. Stále platí, že členové skupiny jsou odborníky na svůj vlastní příběh. Je tedy nutné, aby poselství i jednotlivé aktivity ve workshopu byly postavené na tom, co sebeobhájci sami znají, čemu rozumí a co umějí předat.

Přínosy:

- Emancipace sebeobhájců, pocit úspěchu, nové zkušenosti.
- Autenticita lektorů, nový inspirativní zážitek pro odbornou veřejnost v oblasti vzdělávání.
- Smysluplné uchopení vlastní zkušenosti a její efektivní předání.
- Předání zkušenosti novou formou – lze vést kurz interaktivní formou a nechat účastníky, aby si zážitek lektora sami prožili.

Rizika:

- Velká náročnost kladená na sebeobhájce – lektor je zodpovědný za vedení aktivit a průběh

workshopu, sebeobhájce k tomu navíc sdílí vlastní příběh.

- Nastavení hranic – pro sebeobhájce je obtížné hlídat míru toho, co chce sdílet.
- Nejasné postavení mladých lektorů v očích profesionální obce (a tudíž i náročného publika).

Rizikům lze předcházet tím, že společně hledáme formu, která minimalizuje ohrožení sebeobhájců v jejich roli lektorů. Možným řešením je také to, že sebeobhájci lektorují pouze jednu či více aktivit, ale nevedou celý workshop. Lektorskou práci lze také delegovat mezi více lidí, včetně pracovníků organizace. Samozřejmostí je, že každý člen skupiny se dobrovolně rozhodne, zda lektorovat chce.

Koordinátor skupiny by měl mít vždy možnost aktivně se na realizaci workshopu podílet, aby mohl sebeobhájce podpořit a zároveň ochránit. Může například moderovat diskuzi s publikem a pomoci mladým sebeobhájcům udržet bezpečnou míru toho, co sdělí.

MLADÍ LIDÉ JAKO LEKTOŘI DĚTÍ

V rámci aktivit participace připravila organizace Lumos program pro žáky 7. až 9. ročníků základních škol v Pardubickém kraji s cílem šířit osvětu o problematice dětí vyrůstajících v ústavní péči.

Do vedení jednotlivých programů se zapojili členové Skupiny mladých Lumos, kteří dětem ve školách vyprávěním svých příběhů a zkušeností přibližovali realitu života v ústavní péči. Děti tak měly možnost nahlédnout „za zdi“ ústavů, zjistit jaký je rozdíl mezi pěstounskou péčí a adopcí nebo s čím vším může dětem pomoci sociální pracovníce.

UKÁZKA Z PRAXE

Příprava programu pro žáky základních škol:

ZADÁNÍ SKUPINOVÉ PRÁCE

Rozdělení do 4 skupin, obhájce převypráví vždy jeden příběh na jedno téma pro všechny společně, postupně procházíme všechna témata stejným způsobem.

TÉMATATA

1. SOUKROMÍ
2. MOŽNOST VOLBY, SVOBODA
3. JISTOTA/PEČOVATEL, BEZPEČÍ, ZÁZEMÍ
4. KDO JSEM? PRÁCE S IDENTITOU

ZADÁNÍ PRO DĚTI:

Vyslechněte si příběh našeho obhájce, který má zkušenost se životem v institucionálním zařízení – v dětském domově.

Porovnejte, jak by to probíhalo, kdyby to byl tvůj příběh o tobě u vás doma.

Proberte, v čem se příběh z rodiny a z dětského domova liší.

Co se vám nelíbilo, co bylo divné v příběhu našeho obhájce, co by tam mohlo být jinak?

PREZENTACE KAŽDÉ SKUPINY (2–5 MINUT)

ROLE OBHÁJCE NA ZÁVĚR:

Sledovat nejdůležitější rozdíly mezi rodinou a dětským domovem a na konci k tomu udělat pěkný shrnující závěr.

ZÁVĚREČNÉ SHRNUTÍ

Tři slova, která vás v souvislosti s rodinou napadnou (ve skupinách).

Tři slova, která vás v souvislosti s dětským domovem napadnou (ve skupinách).

Každá skupina shrne své názory.

Příspěvek sebeobhájců na konferenci UMPOD, Brno 2016

MLADÍ LIDÉ JAKO FUNDRAISERŮ¹⁰

Velká část práce skupiny mladých sebeobhájců, jak jsme ji výše popsali, je založena na tom, že vystupují na veřejnosti. Naším zájmem je, aby byl jejich dosah co největší a měli tak možnost promluvit k co nejvíce lidem, kteří by jejich vzkaz měli slyšet.

Jedním z efektů této veřejné práce potom přirozeně je, že se stávají jakousi tváří organizace. Z hlediska uvažování o tom, jak se jako organizace navenek prezentovat, potom dává smysl jako jednu z jejich deviz vyzdvihnout právě participační přístup k práci. Členové skupiny se tak účastí na akcích podílejí na zvyšování povědomí veřejnosti o činnosti organizace a jejím zaměření. V případě organizací, které získávají na svůj chod peníze zejména od soukromých dárců, se tak stávají sebeobhájci de facto i součástí tzv. fundraisingových aktivit.

Principiálně se tomuto nebráníme, každou akci je ale třeba velmi pečlivě posoudit hlavně z hlediska bezpečnosti sebeobhájců (viz kapitolu Bezpečnost) a smysluplnosti jejich účasti. Nikdy také nestavíme členy skupiny mladých do role žadatelů o peníze. Zároveň je důležité si uvědomit, že i naši podporovatelé potřebují pochopit, proč je dobré investovat do problematiky dětí žijících v ústavní péči. A právě v tom jim sebeobhájci svým příběhem mohou pomoci.

Je nutné vzít v potaz:

- Účast na fundraisingové akci/aktivitě může na sebeobhájce tvořit neúměrný tlak, že jsou odpovědní za chod a výdělek celé organizace.

¹⁰ Fundraiser [fandrejzr] je člověk, který se zabývá fundraisingem, tedy činností, jejímž výsledkem je získání zpravidla finančních prostředků na

- I z tohoto důvodu se sebeobhájci v tomto případě mnohem více mohou obávat svého selhání. Je nutné tyto obavy minimalizovat a vysvětlit, že zodpovědnost vždy leží na organizaci a oni za finanční příspěvky dárců v žádném případě nezodpovídají.
- Publikum může být vystoupením mladých lidí překvapeno. Může to být první setkání s někým, kdo má takové životní zkušenosti nebo se ve svém věku angažuje v tak vážných tématech.

Bezpečnost sebeobhájců je na prvním místě. Koordinátor participace musí být přítomen a mít možnost zajistit bezpečí sebeobhájce. Událost či aktivita by měla být vhodně moderovaná a účast sebeobhájce předem vysvětlená.

Sebeobhájci musí rozumět účelu akce a chtít se zapojit. Jejich participace musí být v souladu s pravidly organizace a koordinátora participace.

Před akcí je vhodné, aby koordinátor spolu se sebeobhájcem zpracoval vyhodnocení rizik.

Po akci je vhodné s mladým sebeobhájcem účast zpětně zhodnotit a zmapovat jeho pocity. Z jeho zpětné vazby je také dobré odvodit, jak v případě jiných fundraisingových požadavků postupovat příště.

obecně prospěšnou činnost většinou neziskové organizace. Fundraiser může být buď kmenovým zaměstnancem organizace nebo externistou.

ČLENSTVÍ VE SKUPINĚ MLADÝCH LUMOS

Pro lepší představu uvádíme jednoduché grafické schéma, které mapuje cestu člena skupinou od náboru vedeného koordinátorem, přes přijetí do skupiny a účast na

samotných aktivitách až po ukončení spolupráce s Lumosem. Zajištění všech těchto fází spolupráce je v kompetenci koordinátora skupiny.

VYHLEDÁVÁNÍ NOVÝCH ČLENŮ

„POPRVÉ JSEM SE DOVĚĎELA O LUMOSU Z WORKSHOPU O DEINSTITUCIONALIZACI A POTÉ JSEM ZAČALA S LUMOSEM SPOLUPRACOVAT.“ (ELIŠKA, 16)

Nezbytnou a zároveň zásadní částí práce koordinátora skupiny je nábor nových členů. Nejprve je třeba připravit srozumitelný popis nabídky. Je nezbytné mít vydefinováno, aby obsah i činnosti participační skupiny bylo v souladu s posláním organizace.

Při vytváření nabídky také musí být jasné, zda se jedná o dobrovolnou či placenou činnost a časová náročnost členství ve skupině.

„KDYŽ JSEM BYLA DÍTĚ, MYSLELA JSEM SI, ŽE JSOU JEN ŠTĚSTNÉ DĚTI V RODINÁCH, AŽ POZDĚJI MI DOŠLO, ŽE TO TAK NENÍ. LUMOS JE PŘÍLEŽITOSTÍ, JAK NĚCO ZMĚNIT. STÁLE ČEKÁM, NĚKDY TO TRVÁ PŘILÍŠ DLOUHO, ALE PROTOŽE VĚŘÍM, ŽE VĚCI SE DAJÍ MĚNIT, I KDYŽ TO POTŘEBUJE ČAS, ZŮSTÁVÁM. MĚLA BYCH BÝT SOUČÁSTÍ NOVÉ SKUPINY MLADÝCH LUMOS. JE TO PRO MĚ VZRUŠUJÍCÍ A PRAVDĚPODOBŇE BYCH SE MĚLA ZÚČASTNIT NÁBOROVÉHO PROCESU NOVÉ SKUPINY.“ (VERONIKA, 16)

Možností, jak hledat nové členy, existuje mnoho. Nám zkušenost ukázala, že neúčinnější jsou osobní schůzky s předáním náborových letáků s kontaktem na koordinátora. V případě, že hledáme člena do již existující skupiny, je ideální, když se schůzky se zájemci zúčastní některý její člen.

Zde uvádíme několik příkladů, které jsme vyzkoušeli:

- informační leták o Skupině mladých Lumos (viz přílohu 4),
- náborový leták do Skupiny mladých Lumos (viz přílohu 5),

¹¹ Znamená vzájemnou podporu od osoby, která se v dané problematice orientuje díky vlastním zkušenostem a prožitkům.

- video či jiný audiovizuální materiál přibližující skupinu, který je natočen členy a je určen k náboru zejména na sociálních sítích,
- osobní schůzka koordinátora (případně spolu se členem skupiny) v pobytových institucích či organizacích pracujících s mladými lidmi, např. v sociálních službách nebo doprovodných organizacích,
- prezentování aktivit participační skupiny za účasti aktivních členů (formou „peer to peer“¹¹) ve vytipovaných organizacích,
- osobní oslovení potencionálních zájemců přes stávající členy,
- osobní oslovení bývalých členů skupiny, kteří se rozhodli být na nějakou dobu pasivní.

„S LUMOSEM JSEM SE ROZHODLA SPOLUPRACOVAT DÍKY PRÁCI MOJÍ MAMINKY, KTERÁ SE DOTÝKÁ PRÁV DÍTĚTE. ŘÍKALA JSEM SI, ŽE BY SI MĚLI VŠICHNI ZASLOUŽIT RODINU, KTERÁ JE LÁSKYPLNÁ.“ (KATKA, 17)

PŘIJÍMÁNÍ NOVÝCH ČLENŮ

Poté, co mladý člověk kontaktuje koordinátora se zájmem o členství ve skupině, přichází další krok. Tím je vyplnění úvodního **příhlašovacího dotazníku** (viz přílohu 6). Cílem dotazníku je ověřit, zda motivace zájemce odpovídá potřebám skupiny a rovněž zda i jeho představy o spolupráci jsou v souladu s cíli a principy skupiny a posláním organizace Lumos.

Pokud se stane, že zájemce nespňuje kritéria pro členství ve skupině, koordinátor ho bezodkladně kontaktuje a sdělí mu důvody, kvůli kterým nemůže být do skupiny přijat. Snahou je, aby vše bylo směrem k zájemci transparentní.

V ostatních případech koordinátor domluví termín a místo osobní schůzky. V případě nezletilého zájemce je setkání domluveno také s jeho zákonným zástupcem či jiným pečovatelem.

Při práci a komunikaci se zájemcem je třeba zohledňovat jeho věk.

V případě nezletilého zájemce je třeba si nejprve vydefinovat okruh pečovatелů¹², se kterými bude třeba řešit praktické záležitosti

¹² Pro účely této metodiky používáme pojem pečovatel (nebo pečující osoba) pro okruh osob, kteří z hlediska práva zastupují dítě či jsou t. č. za jeho výchovu odpovědní.

kolem dítěte. Pečovatelem může být například rodič, pěstoun, ředitel pobytového zařízení, vychovatel či klíčový pracovník, ale i pracovník OSPOD. Vše se odvíjí od toho, v jakém typu péče se dítě nachází.

Zletilý člen skupiny si praktické záležitosti povětšinou řeší sám, případně s podporou koordinátora.

„ZAČÁTKY BYLY ZAJÍMAVÉ, PLNÉ SEZNAMOVÁNÍ S ÚŽASNÝMI LIDMI Z LUMOSU. PRO MNE SPOUSTU NOVÝCH INFORMACÍ, JELIKOŽ JSEM NEMĚL MOŽNOST SE SETKÁVAT S LIDMI, KTERÍ NEMĚLI PODOBNÉ ŠTĚSTÍ JAKO JÁ.“ (HONZA, 19)

Úvodní informační schůzka

Cílem úvodní schůzky je seznámit potenciálního nového člena skupiny se všemi potřebnými informacemi o Lumosu a ještě více přiblížit, co konkrétně členství v participační skupině obnáší. Zároveň je třeba vyjasnit si představy obou zúčastněných stran tak, aby spolupráce v budoucnu co nejlépe fungovala. Schůzky se vždy účastní dva pracovníci naší organizace, z toho jedním z nich je vždy koordinátor. Pokud možnosti a čas dovolí, je ideální, aby se úvodní informační schůzky účastnil i některý ze zkušenějších členů Skupiny.

Osobní schůzka probíhá na místě bezpečném pro zájemce, to znamená na veřejném místě (kavárna, cukrárna, kancelář organizace, aj.).

V případě že je zájemce mladší 18 let, je nezbytné na úvodní schůzku přizvat i jeho zákonného zástupce (či jiného pečovatele).

U zájemců z pobytových zařízení (bez ohledu na jejich věk) zpracováváme písemný zápis ze schůzky. Ten následně koordinátor po skončení schůzky zašle pečovateli, který má prostor zápis připomínkovat.

Záznam ze setkání je třeba zpracovat tak, aby byl pro potenciálního nového člena bezpečný a srozumitelný.

Pro přehled uvádíme shrnutí dokumentů, které zájemci předáváme na první schůzce či které jsou mu mailem

zaslány bezprostředně po ní. V případě nezletilého zájemce se materiály posílají v kopii i pečující osobě:

- písemný souhrn základních informací o organizaci a Skupině mladých Lumos pro zákonného zástupce (jiného pečovatele),
- leták o Skupině mladých Lumos (viz přílohu 4),
- kontaktní údaje na koordinátora aktivit,
- dohoda o spolupráci se Skupinou mladých Lumos – za účelem seznámení (viz přílohu 7).

Ukázalo se praktické udělat z každého osobního jednání se zájemcem krátký zápis.

Plánování formy spolupráce a zapojení člena

Po předem dohodnuté době koordinátor skupiny znovu kontaktuje zájemce (v případě nezletilého i po dohodě s jeho pečovatelem) a v případě trvání zájmu o členství je sjednáno další setkání za účelem podepsání následujících dokumentů:

- **dohoda o spolupráci** se Skupinou mladých Lumos (viz přílohu 7),
- **pravidla člena** Skupiny mladých Lumos (viz přílohu 2),
- **závazné prohlášení** o dodržování pravidel stanovených Strategií pro zajištění bezpečí dětí Lumos¹³ (viz přílohu 8),
- **informovaný souhlas**, kde se člen vyjadřuje k nakládání s jeho osobními údaji (viz přílohu 10).

Podepsáním těchto dokumentů se stává zájemce členem Skupiny mladých Lumos a může se oficiálně účastnit osobních setkání s ostatními členy a dalších akcí. Po podepsání jsou všechny dokumenty uloženy ve složkách členů a bezpečně uchovány.

¹³ Tato Strategie je interním dokumentem organizace a stanovuje pravidla a postupy Lumosu vztahující se k ochraně dětí a ohrožených dospělých osob (více viz. kapitola 8)

Pravidelné setkání skupiny, Pardubice 2019

„PŘEKVAPILO MĚ TO, BYL JSEM NOVÁČEK, ZAUČILI MĚ. PAK TO BYLO SUPER, MĚL JSEM RADOST, ŽE MĚ PŘIJALI. MĚL JSEM OBAVY, ŽE MĚ TŘEBA OSTATNÍ NEBUDOU MÍT RÁDI, ALE TY ZMIZELY.“ (PAVEL, 17)

AKTIVNÍ ČLENSTVÍ

Poté, co se zájemce stane členem Skupiny, koordinátor přidá člena do uzavřené FB skupiny přístupné pouze členům a vybraným pracovníkům organizace.

Koordinátor informuje v FB skupině ostatní členy o novém členovi skupiny. Ten má pak možnost se svým zvoleným způsobem neformálně představit.

Nový člen by se měl účastnit aktivit (viz Dohoda o spolupráci) v domluveném rozsahu, ale alespoň jednou ročně přijít na pravidelné setkání skupiny a dále se ve smluveném rozsahu zapojit do online spolupráce – vyjadřování názorů k tématům, které skupina řeší.

Po uplynutí 2–3 měsíců je novému členovi předložen dokument **Plán spolupráce** (viz přílohu 9), ve kterém si

člen skupiny volí, do jakých aktivit a témat se chce v budoucnu zapojovat.

„BYLA JSEM NERVÓZNÍ, JESTLI VŮBEC DO SKUPINY PATŘÍM.“ (MARTINA, 22)

Nastavení komunikace se členem

Koordinátor se s novým členem domluví na způsobu komunikace, který mu bude vyhovovat, informuje nového člena o plánovaných akcích pro následující období a také zjišťuje jeho zájem a možnosti zapojení do těchto aktivit.

Prostřednictvím preferovaných komunikačních kanálů (mail, telefon, sociální média) jsou členové skupiny v průběhu měsíce informováni například:

- o zajímavých článcích, událostech, akcích,
- o aktivitách Lumosu v České republice, i těch, které se přímo netýkají participace,
- o aktivitách a úspěších ostatních Skupin mladých Lumos v jiných zemích.

Cílem je, aby členové skupiny měli přehled o tématech Lumosu a věděli o jeho aktivitách.

U členů skupiny, kteří žijí v pobytových zařízeních (bez ohledu na jejich věk), se nám osvědčilo domluvit jasný postup předávání informací rovněž mezi Lumosem, členem a jeho pečovatelem. Zpravidla je dobré se domluvit s pečovatelem na tom, o čem by chtěl být informován. To je zkonkultováno i se členem a následně se dohodne, jaké informace budou pečovateli předávány.

Vedení dokumentace

Pro zaznamenání aktivit a také pro vlastní chod skupiny vedeme dokumentaci o spolupráci s jednotlivými sebeobhájci i o společných aktivitách. Je samozřejmostí, že informace shromažďujeme jen v nezbytně nutné míře a uchováváme je v souladu s vnitřními pravidly organizace a s platnou legislativou.

Jedná se zejména o tyto dokumenty:

- **informovaný souhlas**, kde se člen vyjadřuje k nakládání s jeho osobními údaji (viz přílohu 10),
- písemná Dohoda o spolupráci se Skupinou mladých Lumos (viz přílohu 7),
- **souhlas s pravidly** člena Skupiny mladých Lumos (viz přílohu 2),
- kontakt na člena skupiny, případně i na jeho zákonného zástupce,
- **plán spolupráce**, který sepisujeme společně (viz přílohu 9),
- **zpětnovazební dotazník** a zápis z evaluačních rozhovorů (viz přílohu 11),
- **souhlas s pořizováním záznamů**, který je pořizován na každý záznam a konkrétní použití zvlášť (viz přílohu 12).

Je třeba ošetřit a vydefinovat mlčenlivost o členech skupiny v rámci organizace. Je nezbytné si při tom vyjasnit, zda je možné o sebeobhájcích mluvit na supervizi týmu a zda je vůbec možné anonymizovat tyto členy, když je někteří pracovníci organizace budou pravděpodobně znát z pořádání různých společných akcí.

Ohodnocení členů skupiny

Spolupráce s Lumosem probíhá ve většině případů na dobrovolnické bázi. Organizace na oplátku nabízí členům skupiny tyto výhody:

- nabídky vzdělávání,
- cenné zkušenosti a rozvoj dovedností, které mohou v budoucnu využít při své práci,
- skutečné možnosti ovlivnit systém,
- setkávání se s ostatními dětmi a mladými lidmi s podobnými zkušenostmi (na národní i celosvětové úrovni),
- možnosti cestování,
- součástí vícedenních a případně mezinárodních akcí jsou volnočasové, zábavné či teambuildingové aktivity,
- proplácení cestovních náhrad, ubytování a strava po dobu konání akcí.

Vzhledem k nárůstu některých aktivit i poptávek třetích stran již některé činnosti sebeobhájců Skupiny mladých Lumos přesáhly meze dobrovolných aktivit. Mezi ně jsme zařadili:

- příprava či spoluúčast na vedení tréninků, školení či workshopů,
- příprava a prezentace osobní zkušenosti na akci, která je organizována někým jiným než Lumosem,
- psaná verze osobního příběhu,
- připomínkování materiálů, publikací třetím stranám formou fokusních skupin.

Za výše zmíněné aktivity jsou sebeobhájci finančně ohodnoceni na základě dohody o provedení práce.

„KDYBY TO BYLO PLACENÉ ÚPLNĚ VŠECHNO, TAK SI MYSLÍM, ŽE SPOUSTA LIDÍ TO BERE VÍCE ZODPOVĚDNĚ, ALE PRO SPOUSTU Z NICH BY TO BYLA TŘEBA I VĚTŠÍ MOTIVACE. MYSLÍM ALE, ŽE JE DŮLEŽITÉ, ABY TO NEDĚLALI JEN PRO PENÍZE.“ (ELIŠKA, 17)

Doporučujeme zvážit, pokud to možnosti organizace (projektu) dovolují, honorovat i pravidelná setkání a přípravu na interní akce. Sebeobhájce to stojí spoustu času a opravdu je to práce a nejen zábava.

Peníze mohou fungovat i jako motivace a zároveň mohou vést k větší zodpovědnosti plnit domluvené úkoly.

Pravidla pro to, co je dobrovolná práce a co už je aktivita honorovaná, musí být předem jasná a srozumitelná všem.

Zpětná vazba a Evaluace se členy

Po roce členství přehodnocuje koordinátor se členem skupiny spolupráci. Vyhodnocení probíhá v několika krocích.

1. krok – online dotazník

Koordinátor rozešle všem členům odkaz na online **zpětnovazební dotazník** (viz přílohu 11) s termínem, do kdy je potřeba dotazník vyplnit. Zároveň každého člena skupiny kontaktuje individuálně a ověří, zda výzvu k vyplnění evaluačního dotazníku zaregistroval.

2. krok – individuální rozhovor

Souběžně se koordinátor se členem skupiny domlouvá na termínu a způsobu individuálního rozhovoru (telefon, skype, či osobní setkání), který by se měl uskutečnit bezprostředně po doručení vyplněného online dotazníku. Cílem rozhovoru je celkové vzájemné zhodnocení roční spolupráce, reflexe zapojení člena skupiny v porovnání s tím, co bylo domluveno v **plánu spolupráce**.

3. krok – revize dohody o spolupráci

Součástí rozhovoru je i revize **Dohody o spolupráci se Skupinou mladých Lumos**, která probíhá individuálně s každým členem, a to na základě evidence docházky členů na jednotlivých akcích a aktivitách.

Po vypršení dohody se podepisuje dohoda nová.

Koordinátor z každého evaluačního rozhovoru udělá zápis, který pošle členovi k odsouhlasení.

U již existující skupiny je dobré, když koordinátor neustále pracuje s databází dostupných členů skupiny. Je nezbytné databázi pravidelně po každoroční evaluaci aktualizovat. Na základě evaluace koordinátor vyhodnotí a spolu s týmem prodiskutuje, zda je nutné vyhledávat a nabírat nové členy, či nikoliv.

Je dobré zaznamenávat četnost zapojování do aktivit a účast člena na společných setkáních. V našem případě, pokud koordinátor zaznamená u člena určitou pasivitu, která přetrvává i po několika výzvách k zapojení, ověřuje, zda jeho zájem o členství trvá, a poté přehodnocuje zapojení člena do zvolených aktivit (viz přílohu 9).

Je vhodné zaznamenat i zpětnou vazbu člena k proběhlé události, kterou je ideální zpracovat nejdéle do týdne po konání akce, aby se mohli účastníci otevřeně vyjádřit, dokud ji mají v čerstvé paměti. Zpětná vazba slouží

k vyhodnocení silných a slabých stránek aktivity a je i cennou informací pro plánování dalších projektů.

UKONČENÍ ČLENSTVÍ

K ukončení spolupráce může dojít buď ze strany člena skupiny (či jeho zákonného zástupce/pečovatele v případě nezletilých členů) nebo organizace.

Člen skupiny může ukončit své členství kdykoli a bez udání důvodů. Měl by tak učinit ideálně písemně.

Organizace může spolupráci se sebeobhájcem vypovědět na základě porušení psaných pravidel. Mezi ně počítáme **dohodu o spolupráci, strategii pro zajištění bezpečí a pravidla člena**. Pokud dochází k dlouhodobému nenaplnování individuálního plánu sebeobhájce, tedy jeho soustavné neaktivitě, je vhodné zjistit, co je její příčinou.

Přirozeným ukončením členství ve skupině je naplnění maximální tříleté doby spolupráce nebo dosažení 26 let, což je horní věkové hranice člena skupiny.

Postup ukončení spolupráce

Pokud je spolupráce ukončována ze strany organizace z důvodu porušení pravidel nebo neaktivity člena, tak nejprve citlivě zjišťujeme, jaká je jeho situace. Snažíme si ověřit okolnosti, abychom si byli jisti, zda opravdu došlo k porušení dohody. Následně koordinátor členovi sděluje postup při ukončení členství, odkazuje jej na pravidla a zároveň si ověřuje, zda důvodům člen skupiny rozumí.

Ukončení spolupráce je vhodné provést nejprve ústně (alespoň telefonicky), následně stvrdit písemně dopisem nebo e-mailem. Pokud je člen nezletilý, musí být ukončení spolupráce komunikováno i s jeho zákonným zástupcem/pečovatelem.

Pokud je spolupráce ukončena ve chvíli, kdy sebeobhájce dosáhne maximální možné doby aktivity se skupinou nebo věkového limitu, snažíme se o průběžnou přípravu na odchod.

Je dobré se o členství se skupinou bavit a připomínat, že jejich aktivita je časově ohraničená. Zejména pro členy, kteří jsou se skupinou již dlouhou dobu, může být ukončení členství těžké. Jedná se o určitý druh ztráty.

MENTORING

Pokud už sebeobhájce nemůže podle předem domluvených pravidel skupiny (věk, délka zapojení) pokračovat jako řadový člen skupiny, ale má stále zájem se skupinou spolupracovat, je možné jej zapojit jako mentora pro nové členy skupiny.

Na jeho schopnostech a také aktuálních možnostech potom závisí praktická náplň mentorství. Protože se jedná o formu zapojení, která není tak častá, domluvíme se se členem skupiny, jaké jsou jeho představy a možnosti a jaké jsou možnosti ze strany organizace. Snažíme se tedy nastavit spolupráci na míru.

Příklady odstupňované spolupráce dle míry a náročnosti zapojení:

- pomoc při náboru nových členů – představování skupiny, jednorázová či nárazová výpomoc,
- průvodce nových členů – kontinuální činnost,
- pomoc při organizování větších akcí,
- pomoc s vedením skupiny.

I v případě mentoringu by měla spolupráce s organizací mít nastavený jasný průběh a cíle. Jako nástroj zde opět může sloužit individuální plán mentora.

BEZPEČNOST

„NA PRVNÍM MÍSTĚ JE MLADÝ ČLOVĚK A JEHO BEZPEČÍ.“ (KOORDINÁTOR SKUPINY)

Všechny děti a zranitelné dospělé osoby mají právo na ochranu před případným ublížením. V Lumosu jsou všichni zodpovědní za to, aby těmto osobám bylo poskytováno bezpečí a byla respektována jejich práva.

V mezinárodním kontextu se v oblasti ochrany dětí a zranitelných osob pohybuje velké množství organizací a vždy je třeba počítat s rizikem, že ne všichni, kteří v nich pracují, vždy přichází za dětmi s dobrými úmysly. Na tento fakt naše organizace reagovala tím, že vydala vlastní **Strategii pro zajištění bezpečí dětí**. V České republice jsme se zatím příliš neseťkali s tím, že by obdobné dokumenty byly součástí interních pravidel dané organizace.

Tento materiál znají všichni pracovníci Lumosu a je pro ně závazný. V každé zemi je ustanoven **poradce pro zajištění bezpečí**, který dohlíží na dodržování pravidel a postupů a zároveň je s ním možné konzultovat různé nejasnosti a rizikové situace. Povinnost seznámit se s tímto materiálem se vztahuje také na všechny osoby, které s Lumosem spolupracují. Mezi ně patří např. členové správní rady, zaměstnanci na hlavní i vedlejší pracovní poměr, spolupracující osoby z různých organizací, lektori, dobrovolníci, stážisté, smluvní partneři a konzultanti.

Navzdory tomu, že máme stanovená pravidla a postupy pro zajišťování bezpečí, mohou pracovníci organizace i sami mladí lidé v rámci nadšení pro danou věc zapomínat na hranice toho, co je pro ně přijatelné a bezpečné nebo tyto hranice posouvat.

Je třeba pamatovat na to, že zodpovědnost za bezpečí členů skupiny vždy nesou pracovníci organizace, kteří mají aktivitu mladých na starosti, a to i v případě, že se jedná o dospělé členy skupiny.

Pokud mluvíme o bezpečí, myslíme tím širokou škálu věcí. Jedná se o fyzickou bezpečnost, vhodné prostředí, bezpečné cestování, doprovod na aktivitách nebo ochranu osobních údajů. Kromě toho bychom měli myslet i na drobnější opatření – sebeobhájci musejí mít při práci

dostatečné přestávky, nesmějí pracovat velké množství hodin v kuse, je třeba zajistit jim občerstvení atd.

Bezpečí psychické potom zahrnuje další řadu aspektů. Každý jsme zranitelný a děti či mladí lidé zvláště. Musíme také přihlídnout k faktu, že členové skupiny zapojení do našich aktivit mají za sebou těžké příběhy. Pohlížíme na ně částečně jako na devizu – mají sílu a možnost vyjadřovat se k tématům díky vlastní zkušenosti. Z hlediska psychické bezpečnosti se ale samozřejmě zároveň stávají rizikem – mladý člověk se při svém zapojení vrací k tomu, co prožil a mluví o tom s lidmi, které nezná.

Při samotné aktivní a často velmi profesionální práci mladých je nutné mít stále na paměti, že sami jsou vysoce zranitelní a že na prvním místě není odvedená práce, ale jejich bezpečí.

Zapojení dětí a mladých lidí nesmí být zneužito, vždy musejí jasně vědět, jaký cíl daná aktivita má a proč se jí účastní právě oni.

SMYSLUPLNÁ PREZENTACE VLASTNÍ ZKUŠENOSTI VERSUS RETRAUMATIZACE

Sebeobhájci svůj příběh sdílejí dobrovolně, často i velmi ochotně a ze své iniciativy. To ale neznamená, že vyprávění o nelehkých zkušenostech je snadné. Opakovaně vyprávět o těžkých chvílích, které zažili, může vést k znovuprožívání dané situace. To může posílit zpětná vazba od posluchačů, kteří se například podivují nad tím, jak se to mohlo stát nebo vypravěče litují. Sebeobhájce někdy potom ve světle této zpětné vazby prožívá situaci znovu nebo zažívá i úplně nové emoce.

Níže uvádíme tipy, jak máme ošetřeno téma bezpečí v naší organizaci. Je třeba zmínit, že se tímto tématem stále zabýváme a hledáme další způsoby, jak takové situaci předcházet a v případě, že nastane, ji ošetřit.

Co lze udělat pro to, aby nedocházelo k retraumatizaci a na co je třeba myslet při sdílení osobních příběhů

- Koordinátor zúčastněně naslouchá sebeobhájci a zjišťuje, zda má svou zkušenost zpracovanou či nikoliv. Pokud ne a budí v něm silné emoce, koordinátor po něm nebude chtít, aby ji sdílel či mu účast na akci rozmluví.
- Koordinátor dopředu společně se sebeobhájcem pomůže vytyčit hranice toho, o čem by chtěl mluvit a o čem už ne. Člen skupiny se nesmí cítit tlačení nebo povínavý mluvit o všem a vždy. Je v pořádku říct NE.
- Koordinátor se spolu se členem skupiny připraví na situaci. Probírají, kdo příběh uslyší, kolik lidí, v jakém prostředí, kolik bude času, zda bude prostor na otázky. Diskutují možné reakce publika.
- Koordinátor pracuje spolu se sebeobhájcem na formě, jak zkušenost sdílet. Nemusí to být vždy celý příběh, někdy stačí jen popis emoce, krátká část zkušenosti nebo to, jak ho zkušenost ovlivňuje nyní.
- Koordinátor se domluví se členem před prezentací jeho příspěvku, jak bude představen či jak se představí. Už v této fázi může nastínit, o čem bude chtít mluvit. (Například: „...žil jsem v dětském domově, potom jsem šel do pěstounské péče. Dnes bych tu ale chtěl mluvit o své zkušenosti se soudy v době, kdy jsem přecházel z ústavu do pěstounské rodiny.“)
- Koordinátor by měl zajistit dobrou informovanost moderátorů či pořadatelů zodpovědných za událost a program. Je potřeba zajistit součinnost moderátora v případech, kdy například otázky z publika budou sebeobhájci nepříjemné (publikum se může například ptát na podrobnosti zážitků z rodiny, z dětského domova). Je nutné podpořit sebeobhájce v tom, že více se k tomu vyjadřovat nemusí a jeho úloha je jiná. Pokud je to možné, tuto roli by měl také mít koordinátor, který by měl mít možnost aktivně do prezentace sebeobhájce vstupovat. Je vhodné si dopředu domluvit míru vstupu koordinátora.

BEZPEČNÉ OŠETŘENÍ

I když uděláme pro prevenci vše, co bude v našich silách, může nastat situace, kdy bude nutné zasáhnout. Pokud mladý člověk zažije v danou chvíli něco velmi nepříjemného (ať už na místě, nebo si připomněl jinou událost), musíme být připraveni individuálně se mu věnovat. Proto je nutné, aby na akci, kde máme více členů Skupiny mladých, byli přítomni alespoň dva pracovníci. V případě akce náročné obsahem nebo velkým počtem zapojených sebeobhájců, je vhodné mít k dispozici pracovníků i více.

Co je třeba udělat, aby byla situace řádně ošetřena

- sebeobhájce vzít stranou, přerušit pro něj nepříjemnou událost,
- uklidnit ho, nabídnout prostor, ubezpečit, že se nic neděje a že jsme tu pro něj,
- projít s ním, co se děje a co by od nás potřeboval,
- domluvit, jak budeme postupovat dále (zda se chce ještě zapojit, nebo už se nevrátí) a zda a jak si přeje o tom, co se stalo, mluvit se skupinou,
- je dobré dle přání daného člověka o tom, co se stalo, promluvit se skupinou a ošetřit skupinu jako celek,
- zpětně vyhodnotit, co se stalo a proč to bylo pro sebeobhájce negativní, aby se podobné situací dalo příště předejít.

Každý člověk je jiný a své hranice má jinde, proto každá zkušenost vede k lepšímu poznání členů skupiny a zhodnocení toho, jak je lépe zabezpečit a takovýmto situacím předcházet.

Co dělat, pokud nestačíme na vyřešení situace

- Za členy skupiny ve vztahu k aktivitám nese zodpovědnost organizace, proto by měla být schopna vyhledat, zajistit a uhradit vhodnou odbornou pomoc (krizová intervence, psychoterapie, služba jiné specializované organizace).
- Je třeba, aby koordinátor skupiny dal zpětnou vazbu třetí straně, pokud byla zapojena (pořadatel, účastníci).
- Je nezbytné vyvodit dostatečné důsledky, aby k podobné situaci v budoucnu nedocházelo.

ZABEZPEČENÍ SOUKROMÍ

Ať už tvoříme text do tisku nebo na web nebo mluvíme s mladými lidmi na veřejné akci, kde mohou být foceni či nahráváni, vytváříme informace, které mohou prakticky neomezenou dobu kolovat prostorem bez toho, aniž bychom to mohli ovlivnit. Je opět nutné ošetřit toto písemným **souhlasem s pořizováním záznamů**.

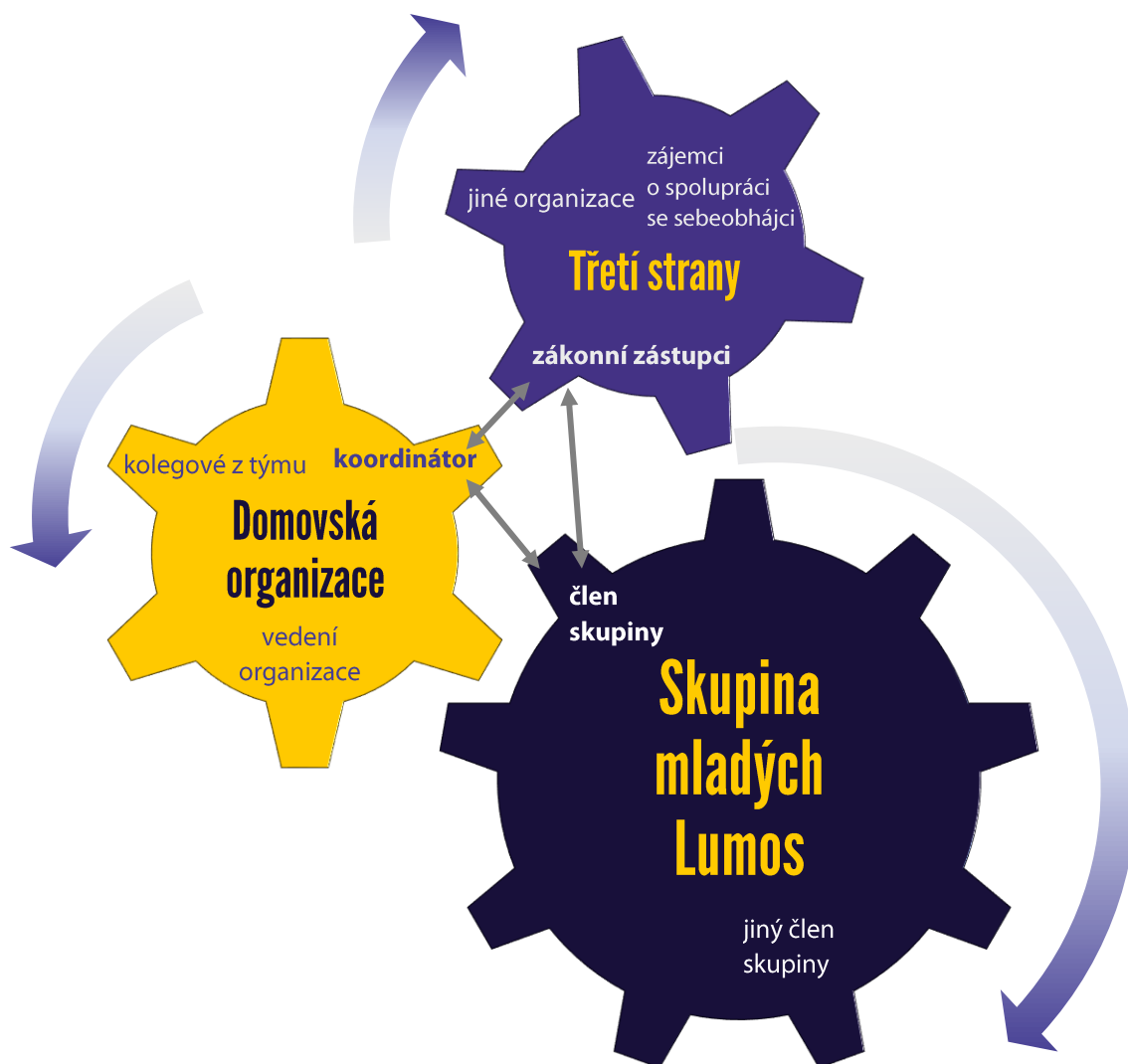
Účastníci také musí mít možnost zvolit si, zda bude použito jejich celé jméno, zkrácená podoba (například Adam Z.) nebo budou zcela anonymní.

NASTAVENÍ BEZPEČNÉ KOMUNIKACE

Dobře nastavená komunikace v participaci pro nás znamená, že je současně funkční, efektivní, citlivá a tím

pádem **bezpečná** pro všechny, kteří se jí účastní. Při participační práci se Skupinou mladých v rámci organizace jsme se nějakou dobu potýkali s pravidly a vztahy mezi jednotlivými aktéry a postupně zjišťovali, jak složité a rozsáhlé „ozubené soukolí“ osob je třeba neustále mapovat a během naší práce „komunikačně ošetřovat“ (viz grafické schéma níže).

Ke správné komunikaci v naší práci patří získávat informace, věnovat jim patřičnou pozornost a pak je dobře použít. Nejde o komunikaci typu "chci být o všem informován" nebo "chci, abyste mi všechno řekli". Je potřeba klást správné otázky, jasně formulovat a v odpovědích trpělivě hledat to, co se chceme dozvědět. Trpělivostí a pečlivostí v komplexním přístupu ke komunikaci se nám podařilo předejít mnohým nedorozuměním.

Příspěvek sebeobhájkyňe na semináři k novému zákonu o Ochránci práv dětí, Praha 2020

Vzhledem k různému postavení jednotlivých aktérů komunikace v rámci či vně organizace jsme prošli i mnoho slepých uliček, proto vám níže předkládáme alespoň pár tipů na to, co je třeba zajistit před prezentací či jinou aktivitou sebeobhájce a čeho se vyvarovat.

Koordinátor informuje o konání aktivity vždy s předstihem sebeobhájce/zákonného zástupce/pečovatele (informace posílá většinou elektronicky nebo komunikuje telefonicky).

Koordinátor se členem/zákonným zástupcem/pečovatelem vždy předem domluví, jak často dopředu je třeba o akci informovat, koho informovat a jakým způsobem (email, telefon).

Před vícedenní akcí koordinátor zjišťuje důležité informace o dítěti – zdravotní stav, léky, alergie (viz přílohu 10).

Koordinátor zajišťuje aktuální informovaný souhlas o natáčení, nahrávání, focení, který pořizuje na každou akci zvlášť. U členů žijících v pobytových zařízeních je třeba ověřit, kdo může tento souhlas podepsat.

Koordinátor předává informace o sebeobhájci třetím osobám jen se souhlasem sebeobhájce.

Pokud se nezletilý sebeobhájce nedostavil na aktivitu, kde měl být, koordinátor vždy informuje zákonného zástupce/pečovatele.

Na úvodní schůzce je nastaveno a ošetřeno, že sebeobhájce/zákonný zástupce/ pečovatel vždy informuje o mimořádných událostech, které mohou mít vliv na psychický, zdravotní stav a chování sebeobhájce. Stejně tak Lumos informuje zákonného zástupce/ pečovatele o mimořádných událostech týkajících se člena Skupiny, které se odehrály na akci s Lumosem.

V případě emotivní reakce člena na některá témata, která se projeví přímo na akci, koordinátor (případně jiný pracovník organizace) reaguje na místě.

V případě potřeby poskytuje koordinátor individuální konzultace každému členovi (u vícedenních akcí každý den po aktivitách).

Při komunikaci se třetími stranami (např. o zapojení člena Skupiny mladých Lumos do aktivity jiné organizace) rozhoduje koordinátor ve spolupráci s týmem kolegů.

Informace o členech či výstupy jejich práce ve Skupině mladých jsou poskytovány třetím stranám vždy po konzultaci se členem a v týmu organizace.

CO SI O PARTICIPACI MYSLÍ ČLENOVÉ SKUPINY MLADÝCH LUMOS?

Co si o participaci myslí samotní sebeobhájci je pro nás vždy zásadní. Zároveň je to i inspirativní a pomáhá nám to věci neustále posouvat vpřed. Zeptali jsme se proto členů skupiny, co pro ně participace znamená a proč je pro ně důležitá. Shrnutí anonymních odpovědí uvádíme níže.

PROČ JSI V PARTICIPAČNÍ SKUPINĚ MLADÝCH LUMOS? JAKÁ JE TVÁ MOTIVACE?

V odpovědích sebeobhájců se nejčastěji objevovaly tyto důvody:

- Smysl v tom, co skupina dělá.
- Možnost pomoci ostatním dětem a mladým lidem.
- Být součástí kolektivu dalších spřízněných mladých lidí.

“VE SKUPINĚ MLADÝCH LUMOS JSEM PROTO, ŽE MI DÁVÁ SMYSL, O CO SE SPOLEČNĚ SNAŽÍME. ZE ZAČÁTKU, MĚ PROSTĚ BAVILO BÝT AKTIVNÍ, VYTVÁŘET NĚJAKÉ PROJEKTY A VIDĚT, JAK SE NÁSLEDNĚ USKUTEČNŮJÍ. ZE VŠECH MÝCH DŘÍVĚJŠÍCH AKTIVIT JSEM SI PONECHALA LUMOS PRÁVĚ Z DŮVODU, ŽE JSEM V TOM VIDĚLA NEJVĚTŠÍ SMYSL A TAKY PROTO, ŽE JSEM MOHLA POMÁHAT DOBRÉ VĚCI S FAJN LIDMI.”

“MÁM ZÁJEM O TÉMA PARTICIPACE A TAKÉ MÁM ZÁJEM O TO, CO SE DĚJE KOLEM MĚ. MOTIVACE SE ROZHODNĚ ZVĚTŠUJE, JE TO URČITĚ MOŽNOST NAUČIT SE NOVÉ VĚCI, ZÍSKAT POTŘEBNÉ SKILLS, KTERÉ MŮŽU VYUŽÍT MIMO LUMOS, ZKUŠENOSTI, ALE HLAVNĚ

MOTIVACE POMOCI NĚKOMU JINÉMU, ABY NEZAŽIL TO, CO JÁ.”

CO TĚ MOTIVUJE SE ZAPOJOVAT, PREZENTOVAT A ŠÍŘIT MYŠLENKU OCHRANY DĚTSKÝCH PRÁV?

Odpovědi spojuje ztotožnění se s poselstvím organizace a snaha a chuť změnit k lepšímu podmínky života pro další generace dětí.

“PROTOŽE SI MYSLÍM, ŽE JE TO DOBRÁ MYŠLENKA. VŽDY JSEM CHTĚLA POMÁHAT LIDEM A U LUMOSU MÁM POCIT, ŽE TA MYŠLENKA DOKÁŽE NĚCO TRVALE ZMĚNIT. A NAVÍC MĚ TA PRÁCE NESKUTEČNĚ BAVÍ.”

“PROTOŽE K TOMU MÁM CO ŘÍCI A RÁDA SE ZAPOJUJI DO DOBRÉHO PROJEKTU, KTERÝ MŮŽE NĚCO ZMĚNIT.”

“STĚŽEJNÍ MOTIVACÍ JE PRO MĚ VĚDOMOST I ZKUŠENOST, ŽE VŠE, CO NÁS POSTIHNE V DĚTSTVÍ A DOSPÍVÁNÍ, ZÁSADNĚ OVLIVŇUJE I NÁŠ BUDOUCÍ ŽIVOT. JSEM PŘESVĚDČENÝ O TOM, ŽE KVALITNÍ DĚTSTVÍ JE JEDNÍM Z HLAVNÍCH PŘEDPOKLADŮ PRO CELKOVĚ KVALITNÍ ŽIVOT.”

PŘEKVAPILO TĚ (POZITIVNĚ ČI NEGATIVNĚ) NĚCO BĚHEM TVÉHO ČLENSTVÍ VE SKUPINĚ?

Mezi pozitivními zkušenostmi uváděli sebeobhájci často příjemnou atmosféru a přátelskost spolupráce s organizací Lumos. Kladně byl také vnímán z toho plynoucí možnost vzdělávání a seberealizace. Dalším důležitým pozitivem bylo rozšíření obzorů v otázce prosazování systémových změn i v rámci samotného tématu deinstitutionalizace.

Jako úskalí sebeobhájci občas vnímali nerovné příležitosti plynoucí z pestrosti skupiny. Vzhledem k typu akcí, kterých se účastníme, je ze strany posluchačů více poptávána účast členů s osobní zkušeností v probírané problematice. Proto v některých případech nejsou možnosti participace v oblasti SPOD stejné pro všechny členy skupiny.

“POKUD NĚKDY PŘIŠLA NĚJAKÁ PŘEKVAPENÍ, TAK BYLA VŽDY VESKRZE POZITIVNÍ. JELIKOŽ JSEM NIKDY V PODOBNÉM PROJEKTU ZAPOJENÝ NEBYL, PŘEKVAPILA MĚ PŘÁTELSKOST A VSTRÍCNOST ZE STRANY LUMOSU I OSTATNÍCH ČLENŮ TÝMU MLADÝCH A TAKÉ TO, JAKÝ PROSTOR PRO SEBEREALIZACI SE NÁM LUMOS SNAŽÍ DÁT.”

“JSEM NESKUTEČNĚ VDĚČNÁ, ŽE JSEM MOHLA VYRŮSTAT VE FUNGUJÍCÍ DOBRÉ RODINĚ. JE ALE TAKÉ FAKT, ŽE MY “BEZ PŘÍBĚHU”, JSME SI MUSELI SVÉ MÍSTO VE SKUPINĚ JASNĚ VYDEFINOVAT A OBHÁJIT. COŽ SI ALE ZASE DOVOLÍM TVRDIT, ŽE MĚ MOŽNÁ POSUNULO O KOUSEK DÁL.”

JAKÁ UDÁLOST V RÁMCI PARTICIPACE S LUMOSEM PRO TEBE MĚLA NEJVĚTŠÍ SMYSL A PROČ? (NĚCO SE POHNULO, ZMĚNILO, POSUNULO...)

“ZÁŽITKY S LUMOSEM MĚ UTVRDILY V TOM, ŽE I SEBENEPATRNĚJŠÍ POKUSY O ZMĚNU A POSUN V RÁMCI DI MAJÍ SMYSL. UŽ JEN TÍM, ŽE NA PROBLEMATIKU POUKAZUJEME A ZVIDITELŇUJEME JI.”

“NEMŮŽU OPOMENOUT SPOLUPRÁCI S MPSV PŘI PROJEKTU SÍTOVÁNÍ. U TĚTO AKCE JSME MOHLI NA VLASTNÍ OČI VIDĚT OKAMŽITOU ODEZVU NA NAŠI PRÁCI A MIMO JINÉ JSME SI VYZKOUŠELI SPOUSTU DOVEDNOSTÍ, OD MODEROVÁNÍ, PREZENTOVÁNÍ AŽ PO ODPOVÍDÁNÍ NA DOTAZY NA VELKÉM PANELU. MĚLI JSME MOŽNOST V REÁLNÉM ČASE VIDĚT VÝSLEDKY NAŠEHO SNAŽENÍ NĚCO ZMĚNIT.”

“KAŽDÁ AKCE JE SPECIFICKÁ, NEJVĚTŠÍ ZKŮŠENOSTI PŘICHÁZEJÍ Z VELKÝCH AKCÍ, ALE ZÁROVEŇ TY MALÉ AKCE MAJÍ VĚTŠÍ DOPAD.”

“VELKÝ ZÁŽITEK MÁM Z KEMPU Z MINULÉHO ROKU TADY V PRAZE. VIDĚT SEBEOBHÁJCE Z DALŠÍCH ZEMÍ A ŽE JSME NAJEDNOU JEDEN VELKÝ TÝM.”

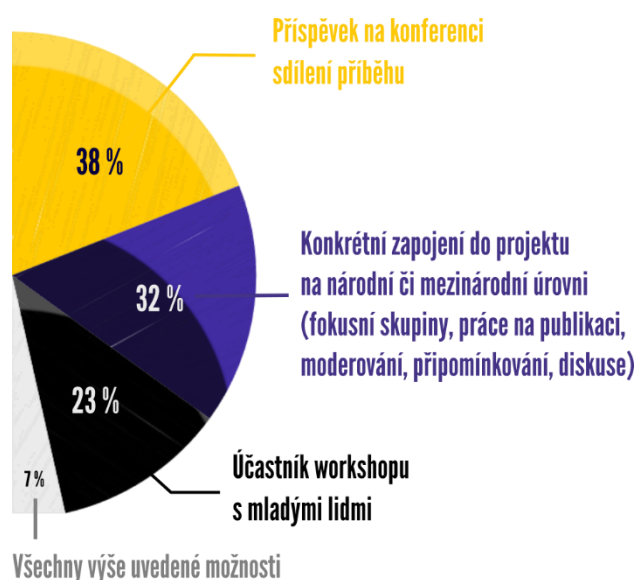
CO SI O PARTICIPACI DĚTÍ A MLADÝCH LIDÍ MYSLÍ ODBORNÍCI?

Zajímalo nás, co si o participaci dětí a mladých lidí v ČR myslí odborná veřejnost. Níže uvádíme shrnutí a některé z odpovědí 13 odborníků ze systému SPOD¹⁴, kteří se při své práci s participací setkali a kteří se rozhodli nám odpovědět na naše otázky.

KDY A KDE JSTE SE S MYŠLENKOU PARTICIPACE DĚTÍ A MLADÝCH LIDÍ POPRVÉ SETKALI?

Někteří odborníci uváděli účast na konferenci, jiní při práci ve své organizaci či při přímé spolupráci s Lumosem. Někteří si již nedokázali vzpomenout.

JAKOU FORMOU/ZPŮSOBEM JSTE SE SETKALI SE ČLENY SKUPINY MLADÝCH LUMOS?

¹⁴ Osloveni byli tyto odborníci: Mirek Prokeš, předseda Aliance za dětská práva, Lenka Matoušková, ředitelka AUFORI, o.p.s., JUDR. Soňa Soukupová, soudkyně, Gabriela Pavlíková, sociální pracovnice, Amalthea, Kateřina Martínková, RK centrum, Pavel Houška, odborný metodik projektu MPSV, Andrea Šafařík, odborná metodička projektu

CO VÁS PŘESVĚDČILO O TOM, ŽE MÁ ZAPOJOVÁNÍ DĚTÍ A MLADÝCH LIDÍ DO ROZHODOVÁNÍ SMYSL?

„NĚKTERÉ PŘÍSPĚVKY NA ZMÍNĚNÉ KONFERENCI – DOTEŘ MI ZNÍ V HLAVĚ ZKUŠENOST ZE ZAHRANIČÍ, ZJEDNODUŠENĚ SI JI UCHOVÁVÁM V PAMĚTI NĚJAK TAKHLE: "POSTAVILI VELKÝ ZÁBAVNÝ AREÁL PRO DĚTI A PAK SE DIVILI, ŽE TAM NIKDO NECHODÍ. KDYŽ PROJEKT CHYSTALI, ZAPOMNĚLI SE ZEPTAT MÍSTNÍCH DĚTÍ, ZDA O NĚCO TAKOVÉHO VŮBEC STOJÍ NEBO JAK BY TO MĚLO VYPADAT, KDE BY TO MĚLO BÝT."

„NĚKTERÉ REALIZOVANÉ SOUDNÍ SPORY, V NICHŽ SE DĚTI VÍCE ZAPOJILY DO ŘÍZENÍ. NEJEDNALO SE O OJEDINĚLÉ PŘÍPADY, ALE BYLO JICH VÍCE – TEDY, NEJEN OBSAH TĚCHTO ŘÍZENÍ, ALE I ČETNOST ZAPOJENÍ DĚTÍ, MĚ UTVRDILY VE SMYSLUPLNOSTI PARTICIPACE.“

„VELMI SILNÝM OKAMŽIKEM BYL PŘÍBĚH, KTERÝ JSEM VYSLECHLA NA STÁŽI VE VELKÉ BRITÁNII, KTEROU NÁM POMÁHAL ORGANIZOVAT LUMOS. HOLČIČKA, KTERÁ BYLA ZA DRAMATICKÝCH OKOLNOSTÍ ODEBRÁNA Z RODINY, POPISOVALA, JAK V TOMTO OKAMŽIKU ÚŘEDNÍCI ZABALILI JEJÍ VĚCI DO PYTLE NA ODPADKY, PROTOŽE RODINA BYLA CHUDÁ A NEMĚLI PRO NI KUFR. NA ZÁKLADĚ

MPSV, Matouš Korběl, odborný metodik projektu MPSV, Marek Mikláš, ředitel Dětského centra Zlín, p.o., Jana Zapletalová Koláčková, akademický pracovník J, Hana Žurovcová, odborný metodik projektu MPSV, David Svoboda ředitel Amalthea z.s. Jeden respondent se rozhodl zůstat v anonymitě.

TOHOTO PŘÍBĚHU DOŠLO K TOMU, ŽE V BRITÁNII NYNÍ PŘICHÁZEJÍ ÚŘEDNÍCI PRO DĚTI S DĚTSKÝM KUFREM, TAKŽE TO NENÍ PRO DÍTĚ TAK PONIŽUJÍCÍ.“

POKUD JSTE PŘÍZNIVCEM PARTICIPACE, JAK KONKRÉTNĚ JI VE SVÉ PRÁCI VYUŽÍVÁTE/MOHLI BYSTE VYUŽÍT/PLÁNUJETE VYUŽÍT?

Většina odborníků uváděla praktické příklady participace před či při realizaci projektu zaměřeného na dítě v systému SPOD. Někteří zmiňovali interaktivní a rodinné konference.

„NAPSALI JSME INOVATIVNÍ PROJEKT, V JEHOŽ RÁMCI SE NYNÍ POKOUŠÍME PRINCIPY PARTICIPACE ZAVÉST NEJEN DO PRACOVNÍCH POSTUPŮ PROGRAMU PODPORY PRO OHROŽENÉ RODINY, ALE TAKÉ DO NAŠEHO KAŽDODENNÍHO PROFESNÍHO (ALE ZŘEJMĚ I SOUKROMÉHO) PŘEMÝŠLENÍ A UVAŽOVÁNÍ.“

„PARTICIPACI VYUŽÍVÁM V RÁMCI INTERDISCIPLINÁRNÍ SPOLUPRÁCE. ZÁLEŽÍ TEDY NA RODINNÉ SITUACI, VĚKU DĚTÍ, JEJICH SPECIFICKÝCH POTŘEBÁCH, ZAPOJENÍ SLOŽEK INTERDISCIPLINÁRNÍHO TÝMU. JAKO SOUDCE BUĎ DOHLÍŽÍM NA PARTICIPACI PŘES OSTATNÍ ČLENY TÝMU NEBO JI REALIZUJI SAMA – PŮHOVORY S DĚTI, ALTERNATIVNÍ KOMUNIKACE NAPŘ. PÍSEMNOU FORMOU.“

„V MOJÍ PRÁCI VYUŽÍVÁM PARTICIPACI VE DVOU KONTEXTECH: V KONKRÉTNÍ PRÁCI A V KONTEXTU CELÉHO SYSTÉMU SLUŽEB PRO OHROŽENÉ DĚTI. VE SVÉ PRÁCI S MATKAMI Z AZYLOVÝCH DOMŮ A JEJICH DĚTI VYUŽÍVÁM FINSKOU METODU KID'S SKILLS, KTERÁ JE POSTAVENA PŘÁVĚ NA DŮSLEDNÉ PARTICIPACI DĚTÍ. ZNAMENÁ TO, ŽE DÍTĚ JE VNÍMÁNO JAKO TEN, KDO MÁ VŠECHNY POTŘEBNÉ INFORMACE I SCHOPNOSTI PRO ŘEŠENÍ JEHO SITUACE.“

„VYUŽÍVÁME INTERAKTIVNÍ PŘÍPADOVÉ KONFERENCE, KDY JE V NAŠEM PŘÍPADĚ HLAVNÍM AKTÉREM DÍTĚ. VYUŽÍVÁME TAKÉ RODINNÉ KONFERENCE A V RÁMCI INDIVIDUÁLNÍ PRÁCE S RODINAMI A DĚTI JSOU VŠICHNI ZAPOJENI DO PLÁNOVÁNÍ POMOCI A PODPORY VČETNĚ ZJIŠŤOVÁNÍ ZPĚTNÉ VAZBY A HODNOCENÍ SPOLUPRÁCE.“

VNÍMÁTE NĚJAKÁ ÚSKALÍ PARTICIPACE DĚTÍ VE VAŠÍ PRÁCI ČI OBEČNĚ?

Mezi odpověďmi byly zmiňovány především překážky na straně dospělých:

- někteří odborníci mají tendenci podceňovat názory dětí,
- mají pochybnosti a obavy, strach z „rozhození dítěte“,
- nemají dostatek času pro rozhovory s dětmi, zjišťování jejich názoru a zapojení do aktivit,
- neznalost technik, jak participaci dětí realizovat,
- nedostatek odborníků, kteří jsou vyškoleni ve vedení rozhovoru s dětmi.

Byly zmíněny i překážky či dilemata na straně dětí:

- aby se zapojení dětí do rozhodovacích procesů nezaměřovalo za břímě samotného – mnohdy ambivalentního a dilematického rozhodování,
- je důležité rozeznat ve sdělení skutečný zájem konkrétního dítěte od snahy splnit přání rodiče či rodiče podpořit,
- aby děti nebyly v systému participací zahlceny, a nebyla na ně přehazována zodpovědnost,
- aby nebyly vystaveny stresu a situacím, které je mohou retraumatizovat,
- úskalí rychlého vyhoření a zneužití participace ze strany institucí (formální splnění požadavku participace bez ohledu na skutečné potřeby dítěte),
- udržení systému, odbornosti, věrohodnosti, dlouhodobé udržitelnosti (mladí dospělí stárnou).

Objevila se také úskalí vztahující se k procesu participace:

- jak ošetřit dítě před a po pohovoru tak, aby se cítilo komfortně,
- tendence dětem něco zatajit a sdělovat jim něco jiného (např. v případě, kdy se chystá odebrání dítěte z rodiny, pracovník řekne, že jedou na výlet),

- nutit děti k zapojování (rozhovor vedený jako výslech) a nedat jim možnost odmítnout na otázku nebo část otázek odpovědět,
- schopnost pracovníka pracovat s vlastním egem, přestat sám sebe vnímat jako odborníka na život druhého a přejít do role průvodce, který klade otázky a přijímá odpovědi dítěte.

„STRACH Z "ROZHOZENÍ" DÍTĚTE, KTERÝ JE SAMOZŘEJMĚ OPRÁVNĚNÝ, TAK VŠAK MNOHDY PŘEVAŽUJE NAD JEDNOZNAČNÝMI PŘÍNOSY PARTICIPACE.“

„V SYSTÉMOVĚJŠÍ ROVINĚ PAK JE, MYSLÍM, OBTÍŽNÉ VYBALANCOVAT ZAPOJENÍ DĚTÍ TAK, ABY NA JEDNU STRANU NEBYLY PARTICIPACÍ ZAHLCENY A NESTÁVALI SE Z NICH "PROFESIONÁLNÍ PARTICIPÁTOŘI", NA DRUHOU STRANU, ABY MĚLY DOSTATEČNÉ DOVEDNOSTI V KOMUNIKACI A PRAKTICKÉ ZNALOSTI V TÉMATECH, KE KTERÝM SE VYJADŘUJÍ.“

„PARTICIPACE MUSÍ JÍT RUKU V RUCI SE ZKOMPETENTNĚNÍM ČLOVĚKA VIDĚT SVŮJ ŽIVOT V SOUVISLOSTECH A SE SCHOPNOSTÍ VYHODNOTIT RIZIKA.“

KDE VŠUDE V SYSTÉMU PÉČE O DĚTI BY PODLE VÁS BYLO MOŽNÉ VYUŽÍT PARTICIPACI?

Nejčastější odpověď zněla „všude“. Dále pak:

- školství, výchovné ústavy, psychiatrické a psychologické obory a instituce, náhradní rodinná péče a v celém systému SPOD,
- v každé obci by měl být parlament nebo rada mladých (ve věku 12 až 18, případně až 26 let) jako poradní orgán zastupitelstva (zejména jeho školského a sociálního výboru),
- všude, kde se o dětech rozhoduje, ale také kde se plánují nové služby, nové přístupy, projekty apod.

„MYSLÍM, ŽE VŠUDE – NEJDE PODLE MÉHO NÁZORU ANI TAK O TECHNIKU JAKO SPÍŠE O ZPŮSOB PŘEMÝŠLENÍ.“

„WORKSHOPY, PROHLUBOVÁNÍ INTERDISCIPLINÁRNÍ SPOLUPRÁCE (NASTAVENÍ SPOLEČNÉHO CÍLE SKRZE NÁZOR MLADÝCH DOSPĚLÝCH), PRAVIDELNÉ "ZATŘESENÍ" SE SYSTÉMEM, ABY NEZAPOMNĚL, CO JE OPAVUDU DŮLEŽITÉ A CO JE JEN KONSTRUKT ČI DOMNĚNKA ODBORNÍKŮ.“

„SITUACÍ JE ASI MNOHO, MOMENTÁLNĚ ALE VNÍMÁM SAMA ZA SEBE JAKO DŮLEŽITĚJŠÍ, ABY BYLO DOBRĚ NASTAVENO (SPOLEČNOU DISKUSÍ MEZI JUSTICÍ A ORGÁNY SPOD, NAVAZUJÍCÍMI SLUŽBAMI), JAK PARTICIPACE V JEDNOTLIVÝCH ŘÍZENÍCH BUDE PROBÍHAT. ABY SE NESTÁVALO, ŽE SI KAŽDÝ AKTÉR BUDE CHTÍT "UDĚLAT ČÁRKU", ŽE DĚTI "PARTICIPUJÍ".

PÁR TIPŮ ZÁVĚREM

DÁVÁME JASNÉ ZADÁNÍ

Často se nám stávalo, že jsme sebeobhájčům dávali nereálné, příliš široké zadání a tím pádem pro ně velmi těžko uchopitelný a splnitelný úkol. Položením otázky: „O čem bys chtěl ve svém příspěvku mluvit?“ jsme nabyli dojmu, že se jedná o participativní přístup, jelikož jsme dávali dotyčnému zcela volné pole působnosti. Jako profesionálové ale vždy známe poptávku na zaměření příspěvku. Bezhraniční prostor při zadávání úkolů způsobem: „Vymyslete si sami, jak to chcete.“ není ve většině organizací možný, jelikož jsou oblasti, o kterých musí rozhodnout vedení, zadavatel, pořadatel. **Mějme na paměti, že jasně ohraničený výběr je mnohem efektivnější pro úspěšný proces a pro mladého člověka mnohdy jednodušší.**

„JE FAJN, KDYŽ DOSPĚLÍ DOBŘE PROMYSLÍ, DO ČEHO VŠEHO JE MOŽNÉ NÁS ZAPOJIT. NE NA VŠE JSME JAKO MLADÍ KOMPETENTNÍ. STAČÍ NÁM RADEJI MENŠÍ VĚCI, DO KTERÝCH SE ZAPOJÍME, ALE CHCEME PAK VĚDĚT, ŽE SE TO OPRAVDU POUŽILO.“ (ELIŠKA,17)

POZORUJEME A NASLOUCHÁME

Sebeobhájci se v Lumosu účastnili různých akcí, konferencí a workshopů, kde mluvili o sobě, sdíleli svoje zkušenosti. Mnohdy se jednalo o velmi významné akce a také akce zahraniční, kde byl za výsledek zodpovědný jiný kolega z týmu, který chtěl připravenou řeč předem i několikrát zopakovat. Jako profesionálové jsme zvyklí na vysoké pracovní nasazení, ale je třeba mladé lidi bedlivě pozorovat a naslouchat jim. Nechtějí nás zklamat, pracují usilovně, ale neznají tak dobře své hranice a reakce na nové situace.

Při přípravě prezentace a neustálém opakování je třeba mít na paměti, že méně je někdy více a naším hlavním cílem je vždy bezpečí a pohoda sebeobhájce.

REFLEKTUJEME A DÁVÁME ZPĚTNOU VAZBU

Mladí lidé chtějí vždy vědět, jak si vedli, čekají na okamžité zhodnocení, povzbuzení. Pokud jsme s nimi pracovali dlouhodobě, jsou připraveni i na konstruktivní kritiku. **Po vystoupení na akci, ať už jakoukoli z výše uvedených forem, je vždy třeba poskytnout sebeobhájčům nějakou zpětnou vazbu od publika, pořadatelů, vedení organizace.** Není to vždy snadné, ale dobře se nám osvědčilo určení prostoru, kam mohli účastníci konference umístit své postřehy, komentáře a zpětnou vazbu (například napsané na lepicí papírky). Získali jsme tak pro mladého člověka konkrétní podklady pro pozdější společné hodnocení.

„VADÍ MI, KDYŽ OD NÁS NĚKDO TŘEBA CHCE VĚDĚT NÁZORY A KOMENTÁŘE NA NĚCO A JÁ PAK NEVÍM, CO SE S TÍM STALO, KAM TO DOŠLO. NIC NESLIBUJTE, KDYŽ NEVÍTE, JESTLI SE TO PAK OPRAVDU ZREALIZUJE. POTŘEBUJEME VIDĚT VÝSLEDKY NAŠÍ PRÁCE, ABYCHOM VĚDĚLI, ŽE JSME NĚČEHO DOSÁHLI.“ (ELIŠKA, 17)

Diskuse se sebeobhájcem na konferenci MPSV, Praha 2018

BUDUJEME SEBEJISTOTU A SEBEVĚDOMÍ

Jak jsme již zmiňovali výše, příprava a adekvátní podpora dětí a mladých lidí na jejich vystoupení či prezentaci je naprosto klíčová. Pokud s mladými lidmi nějakou dobu pracujeme, lépe se známe a máme zmapované silné a slabé stránky mladého člověka, daří se nám také lépe zajistit maximální a efektivní podporu, aby sebeobhájce nebyl z této zodpovědnosti ve stresu. Vždy je pro nás úspěch prezentace důležitý stejně jako pro samotného řečníka. **Mladému člověku je třeba maximálně důvěřovat a nabídnout plán, jak vyřešit situaci v případě, že by nastala krizová situace během projevu.**

„SPOLUPRÁCE MĚ NAUČILA, ŽE KDYŽ MŮŽU ŘÍCT SVŮJ NÁZOR, TAK SE NEBOJÍM HO ŘÍCT I PŘED SPOUSTOU LIDÍ. DALO MI TO ODVAHU, ŽE SE VĚCI DAJÍ ZMĚNIT I PRO DĚTI, KTERÉ PŘIJDOU PO NÁS.“ (LUKÁŠ, 16)

POSKYTUJEME SROZUMITELNÉ INFORMACE

Je dobré si přiznat, že mnoho konferencí a jejich specifické zaměření či názvy jsou velmi těžko uchopitelné i pro nás, jako pro odborníky, natož pak pro děti a mladé lidi. Mladí lidé potřebují znát důvody, proč jsou zapojení, a jaký to bude mít dopad. Pokud to není

dobře jasné nám, nemůže to nikdy zafungovat. Věřte, že sebeobhájci se s odpovědí „...je potřeba, aby tam zazněl hlas dětí, tak něco k tomu tématu vymyslíme.“ nespokojí. **Je třeba zjistit vždy co nejvíce informací a nechat mladé lidi, aby skrze doptávání sami vnímali svoji účast jako smysluplnou.**

BAVÍ NÁS TO A CHCEME, ABY S NÁMI BYLA I LEGRACE

Jak jsme již zmiňovali výše, v osobnosti koordinátora by se mělo snoubit mnoho různých vlastností, dovedností a schopností. V naší praxi jsme si také ověřili, že je skvělé, pokud koordinátor zůstane skupině blízký a opravdu se skupinou „žije“. Myslíme si, že na věku až tak nezáleží. Mnohem důležitější je, zda pracovník dokáže vytvářet neustále příjemnou atmosféru a účastnit se se skupinou i aktivit, které podporují soudržnost skupiny, jako jeden z nich. **Vyzkoušeli jsme například: bowling, koupaliště, laser game, zrcadlové bludiště, návštěvy památek.**

„NEJZAJÍMAVĚJŠÍ JE, ŽE JEZDÍME NA RŮZNÁ MÍSTA, SPOLUPRACUJEME S RŮZNÝMI ZEMĚMI, MLUVÍME. KAŽDÝ MÁ SVŮJ NÁZOR. ZÁROVEŇ TO NENÍ JEN PRÁCE, MÁME VOLNÝ ČAS A JSME KAMARÁDI.“ (PAVEL, 17)

ZÁVĚR

Mladí lidé vyrůstající mimo rodinu často nejsou vedeni k tomu, aby za sebe rozhodovali, měli kontrolu nad svým životem a byli sami za sebe zodpovědní. A právě Skupina mladých Lumos se mimo jiné snaží mladým lidem pomoci tyto kompetence získávat, udržovat a dále rozvíjet. Je to určitý druh podpory, kdy prostřednictvím pravidelných a řízených setkání skupiny je jejím členům dodáván větší pocit sebedůvěry a sounáležitosti, a to nejen ve skupině lidí s obdobnými zkušenostmi, ale i se společnostmi vůbec.

Domníváme se, že v důsledku intenzivnější participace dětí a mladých lidí si odborná společnost, tvůrci politik i zákonodárci začínají uvědomovat důležitost zapojování dětí a mladých lidí do jakéhokoli procesu změny, který se jich bezprostředně týká.

Snahou metodického průvodce bylo velmi podrobně představit a popsat práci se Skupinou mladých Lumos. Činili jsme tak s vědomím, že tím podpoříme vznik dalších obdobných skupin. Z tohoto důvodu jsou součástí metodiky i četné odkazy na naše interní materiály. Je třeba zdůraznit, že naše práce s participační skupinou se stále vyvíjí a některé procesy i materiály se průběžně přehodnocují a upravují.

Přesto si myslíme, že pro začátek mohou být některé dokumenty a naše nastavené postupy odrazovým můstkem pro činnost jiných organizací.

Za dobu existence Skupiny mladých Lumos se pro nás čím dál větším tématem stává otázka bezpečí mladých sebeobhájců a to zejména ve chvíli, kdy prezentují své osobní zkušenosti. Zde nám opět pomáhá neustálá evaluace jednotlivých fází členství sebeobhájců ve skupině, ale i pracovních postupů koordinátora a ukotvení participační skupiny v organizaci jako takové. I když jsme se v průvodci tomuto tématu věnovali, jsme si vědomi toho, že je třeba uvedené postupy dále rozvíjet.

Přestože má participace dětí a mladých lidí některá úskalí, o nichž v metodice otevřeně píšeme, ani jednou jsme během našich aktivit nezapochybovali o její nezbytnosti a užitečnosti v tom, jak dělat systém péče o děti lepší.

Sociálně-právní ochrana dětí má chránit děti. Nestačí se však dívat jen dopředu, ale je třeba se otočit i zpět, zda nastavené kroky slouží svému účelu. U dětí, na rozdíl od práce s dospělými, je třeba sklonit hlavu o něco níž a přistupovat k nim s větší trpělivostí. Zároveň věříme v bezpečnou participaci s rozumem. To znamená, že je nezbytné dětem naslouchat, zkoušet společně rozhodovat, ale konat a měnit musíme my, dospělí.

PRÁCE SE ZDROJI

Nedílnou součástí celé publikace jsou konkrétní výstupy, přímé citace a příběhy členů Skupiny mladých Lumos. V publikaci jsou dále využity citace odborníků, kteří se participaci věnují. Někteří z nich měli v minulosti možnost se Skupinou mladých Lumos spolupracovat.

Některá tvrzení a všechny citace byly získány při rozhovorech či dotazníkových šetřeních. Další materiály, doporučení a praktické rady byly vytvořeny a shromážděny během přímé práce s dětmi či dalšími aktéry participace.

Veškerý sběr podkladů je v souladu s etickými principy, jako je důvěrnost a zajištění informovaného souhlasu respondentů (viz přílohu 10), jehož základem je informování respondentů, co je cílem sběru dat a kde a jak budou citace zveřejněny.

U všech obrázků, letáků a dokumentů v přílohách publikace není uváděn zdroj, autorem je Lumos.

POUŽITÁ LITERATURA A DALŠÍ ZDROJE

LANSDOWN, G. *Promoting Children's Participation in Democratic Decision-making*. Florence: Innocenti Research Centre, 2001.

TRESEDER, P. *Empowering Children and Young People: Training manual*. London: Save the Children Fund, 1997.

BRZOBOHATÝ, R. *Interdisciplinární spolupráce v mezinárodněprávní ochraně dětí*. Kolaborativní workshop v Pardubickém kraji, Pardubice 13.6. 2018, příspěvek Hodnoty participace dětí dostupné na: http://bit.ly/principy_participace (vlastní zpracování)

SHIER, H. (2001) *Pathways to Participation: Openings, Opportunities and Obligations*. Children & Society Vol 15, 107-117.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Ukázka přípravy setkání skupiny a nápady na aktivitu

Příloha 2: Pravidla člena Skupiny mladých Lumos

Příloha 3: Pravidla koordinátora pro zapojování dětí a mladých lidí

Příloha 4: Infomační leták o Skupině mladých Lumos

Příloha 5: Náborový leták do Skupiny mladých Lumos

Příloha 6: Přihlašovací dotazník

Příloha 7: Dohoda o spolupráci se Skupinou mladých Lumos

Příloha 8: Závazné prohlášení

Příloha 9: Plán spolupráce

Příloha 10: Informovaný souhlas

Příloha 11: Zpětnovazební dotazník

SEZNAM ZKRATEK

SPOD

sociálně-právní ochrana dětí

MPSV

Ministerstvo práce a sociálních věcí

UMPOD

Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí

YAB

Youth Advisory Board

DD

dětský domov

DI

deinstitucionalizace

PŘÍLOHY

PŘÍLOHA 1: UKÁZKA PŘÍPRAVY ÚVODNÍHO SETKÁNÍ SKUPINY

CÍL:

- vzájemně se seznámit
- představit jednoduše, stručně a srozumitelně členům skupiny činnost organizace a možnosti jejich zapojení a formu spolupráce
- sdílet očekávání, obavy (ze členství ve skupině)
- motivovat členy skupiny, aby měli chuť přijít na další setkání a spolupracovat

PROGRAM:

Úvodní představení programu a toho, co se bude během setkání dít.

BRAINSTORMING: VÍTE, PROČ JSME DNES TADY?

- S jakými informacemi jste na setkání šli?
- Jak jste rozuměli pozvánce?
- Co si myslíte, že se dnes bude dít?
- Diskuse: koordinátor shrne závěry skupiny, dle potřeb doplní a ujasní informace

Mezi pozváním/náborem dětí (předáním základních informací) a první seznamovací schůzkou vždy uplyne nějaká doba. Proto je na začátku setkání potřeba ověřit, co jeho účastníci očekávají a jaké mají informace a zda je novým členům skupiny srozumitelný účel setkání i jejich účast na něm.

AKTIVITY, KTERÉ POMOŽU VZÁJEMNÉMU SEZNÁMENÍ:

„ODHALENÍ“

Jako první se představí host – „zasloužilý člen či mentor“ – a popíše krátce příklad svého zapojení. Jakých aktivit se konkrétně účastnil a jaké z toho byly výstupy (může použít i ukázkou, např. video, brožurku s citacemi, plakát, vzkaz)

Pak už je stejné zadání pro všechny: říci své jméno a 3 zajímavosti o sobě, z nichž jedna musí být nepravda. Ostatní pak hádají, která informace byla nepravdivá.

Úvodní kolečko a představování může být pro děti a mladé lidi velmi stresující, někdy nepřírodní a trapné. Je proto třeba dobře zvažovat zvolenou aktivitu a zohledňovat přitom mnoho faktorů (např. věk, specifika, jak moc se znají, jak znají předem koordinátory atd.) Výše zvolená aktivita odhaluje něco o všech účastnících bezpečnou formou, kdy sami rozhodují o tom, co sdílí. Prvek s nepravdivou informací vnáší do aktivity napětí, legraci a rozvíjí schopnost empatie.

„MÍSTA SI VYMĚNÍ TEN, KDO...“

Všichni hráči si sednou do kruhu na židle. Židlí musí být o jednu méně, než je hráčů. Jeden zůstane stát uprostřed a vymyslí nějakou podmínku pro přemístění hráčů, například: „Místa si vymění ten, kdo... nemá rád matematiku“. Ti, kteří se s tvrzením ztotožňují, si musí vyměnit mezi sebou místa tak, aby neseděli na své původní židli a hráč uprostřed se snaží zasednout nějakou volnou židli. Poté opět zůstává další hráč uprostřed a vymyslí novou podmínku. (příklady dalších podmínek: kdo se rád kouká na seriály, má rád zmrzlinu, má rád řízek, nemá rád umývání nádobí, nerad vynáší koš, má rád výlety do přírody.) Podle možností skupiny lze také předem vymezit téma pro vymýšlení podmínek, například: moje koníčky, dětská práva apod.

Aktivita má být v první řadě zábavná, dynamická, napínavá. Zároveň je však možné během ní zjistit něco zajímavého o skupině, dozvědět se, co má kdo společného, co kdo má či nemá rád.

ÚVODNÍ ROZEHŘÍVACÍ HRY:

„SCHODY“

Všichni se postaví a skupina má za úkol se beze slov seřadit podle velikosti (obměna podle věku, abecedně z jakého města přijeli atd.)

Velmi jednoduchá aktivita, která koordinátorovi pomůže trochu se zorientovat ve skupině, odhadnout dominantní a submisivní členy. Zároveň jde o zkoušku vzájemné kooperace, tolerance a schopnosti společné finální dohody, což je pro fungování participační skupiny nesmírně důležité.

„KOUKNI, HOĎ A ŘEKNI“

Všichni se postaví do kruhu a koordinátor má připravené 3 míčky, menší, ideálně měkké. Koordinátor si vybere někoho z kruhu, naváže s ním oční kontakt, řekne jeho jméno a hodí mu míček. Tak se postupuje do té doby, než se vystřídají všichni v kruhu. Podmínkou je, že se musí všichni vystřídat pouze jednou a míček se vrací zpět koordinátorovi.

Aktivitu je možné rozšířit ještě o další tři náročnější úrovně:

1. Koordinátor posílá míček v opačném směru, tedy tomu, od koho ho na závěr dostal. Vše probíhá stejným způsobem (oční kontakt, oslovení, hodím).
2. Do hry se postupně přidávají další dva míčky tak, že koordinátor hodí další míček v menším časovém intervalu a míčky si účastníci házejí stále ve stejném pořadí a stejným způsobem.
3. Koordinátor naváže pouze oční kontakt a ihned poté hází míček (opět ve stejném pořadí). I v této fázi se mohou přidávat další míčky.

V první řadě si chceme zapamatovat jména všech ve skupině, ale zároveň tato velmi jednoduchá hra, sleduje mnohem více cílů najednou. Musíme vnímat každého účastníka jednotlivě, naslouchat si, vzájemně na sebe reagovat, být přítomni tady a teď a ve vyšších úrovních hry se poměrně dost soustředit. Všechny tyto kompetence bychom mohli považovat za určitý nácvik společné práce v participační skupině.

„STAVBA Z MARHMALLOW“

Podle počtu účastníků můžeme rozdělit skupinu na dva týmy nebo ponechat skupinu jako celek. Tým dostane balení bonbónů marshmallow a balení špejllí. Úkolem je postavit co nejvyšší stabilní stavbu za určitý čas jen s použitím daného materiálu.

Smyslem aktivy je nechat skupinu spolupracovat na splnění společného cíle, zkusit se domluvit, respektovat se navzájem ve chvíli, kdy vše probíhá pod časovým tlakem. Koordinátor zůstává během aktivy jako pozorovatel a může opět využít postřehy jako cenné podklady pro další práci se skupinou. Koordinátor by měl po této aktivitě vést i zpětnou vazbu, aby měl každý člen prostor sdělit, jak mu ve skupinové aktivitě bylo, co mu vyhovovalo a co ne.

VYTVOŘENÍ PRAVIDEL:

- brainstorming, nápady dětí na pravidla běžného chodu skupinových setkání
- děti navrhuji symboly pro pravidla

Pravidel je všude plno, ale v tomto případě je možná důležitější soustředit se na proces tvorby. Potřebujeme, aby si děti a mladí lidé vytvořili svůj prostor, ve kterém jim bude dobře a budou se tam rádi vracet. Ideální je domluvená pravidla zapisovat a doplnit třeba nějakým obrázkem či piktogramem.

PAUZA

PRÁCE S OČEKÁVÁNÍMI A OBAVAMI:

Rozdáme všem účastníkům samolepicí papírky ve dvou barvách. Na lístečky jedné barvy děti i dospělí napíší svá očekávání od práce ve skupině a na lísteček druhé barvy své obavy. Každý může popsat libovolný počet lístečků. Očekávání i obavy koordinátor sesbírá do klobouku. Potom přečte všechna očekávání a umístí na viditelné místo na flip, který rozdělí čarou na dvě poloviny. V průběhu setkávání pak může jednotlivá očekávání, která se naplní, přesouvat do druhé poloviny jako „naplněná“.

Následně koordinátor projde všechny lístečky s obavami a umístí je na flip, kde je nakreslený létající balón. Lístečky s obavami umístí do koše balónu. Pokud se nám během setkání povede obavy proměnit v nové poznatky, dovednosti či zkušenosti, přeformulujeme je a umísťujeme následně na balón.

NÁPADY NA PARTICIPATIVNÍ AKTIVITY S CÍLEM ZJISTIT POSTOJ, NÁZOR, STANOVISKO DĚTÍ A MLADÝCH LIDÍ:

„JAK TO MÁM JÁ?“

V místnosti umístíme k jedné zdi kartu s nápisem ANO doprostřed místnosti NEVÍM a k protilehlé zdi NE. Vytvoříme tím tak pomyslnou škálu od 0 do 100. Vyzveme skupinu, aby se rozmístila volně v prostoru. Koordinátor následně čte různá tvrzení a účastníci se vždy postaví na pomyslnou škálu podle toho, jak souhlasí s daným tvrzením. Koordinátor po rozmístění všech účastníků zjišťuje vždy námátkově konkrétnější názory a dává několika jednotlivcům prostor na objasnění svých stanovisek.

Příklady tvrzení:

- Rád říkám, co si myslím.
- Pracuji rád ve skupině.
- Zajímá mě, co se kolem mě děje.
- Rád vedu ostatní.
- Rád pozoruji, co dělají ostatní, a pak se přidám.
- Nerad se ptám, když něčemu nerozumím.
- Když nesouhlasím s něčím, co říkají dospělí, tak jim to řeknu.

„ZMAPUJ SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA“

Na velký balicí papír nakreslíme obrys postavy, která bude představovat sociálního pracovníka. Postavu rozdělíme vertikálně (buď pomyslně nebo čarou). Společně budeme se členy skupiny vymýšlet jaký by měl být ideální sociální pracovník a jaký naopak ne, co se jim z vlastní zkušenosti nelíbilo, co by chtěli jinak. Pozitiva zaznamenáváme na pravou stranu a negativa na levou stranu. Koordinátor může tvrzení/nápady přiřazovat k různým částem těla. (Např. hlava – jaké by měl mít znalosti, oči – jak by měl vnímat děti, uši – naslouchá, bere názory vážně, ústa – jak komunikuje s dětmi, ramena – za co všechno je zodpovědný, srdce – jaké by měl mít vlastnosti, ruce a paže – co vše dělá)

„SEMAFOR“

Připravíme emotikony, které vyjadřují různé emoce, pro každého účastníka stejnou sadu. Je možné vyrobit tzv. semafor (viz. šablona za přílohou 1).

Emotikony vytiskneme, rozstříháme, zalaminujeme a ideálně secvakneme ve spodní části patentem pro snadnější manipulaci. Čteme jednotlivá tvrzení a členové skupiny jen ukazují příslušné emotikony, podle toho, jaký to v nich vyvolává pocit.

Pozn. Je to také velmi jednoduchý způsob, jak zjistit souhlas, či nesouhlas například u malých dětí nebo dětí s mentálním postižením.

- Jak vám je, když vám dospělí naslouchají?
- Jak se cítíte, když můžete říct svůj názor?
- Jak vám je, když máte prostor diskutovat s dospělým a cítíte, že to něco změní a má to smysl?
- Co se děje, když vás dospělí ignorují a nemáte možnost říct svůj názor k něčemu, co se vás osobně týká?

Všechny tři aktivity jsou nápady, jak otevřít participační práci se skupinou, kdy chceme později využívat postřehy, náměty a názory skupiny na určitá témata. Soustředíme se na motivaci účastníků, aby zaujali nějaký postoj k věcem, které se jich týkají. Jde o trénink dovednosti vyjádřit názor, zkusit ho formulovat a umět si ho obhájit. Zároveň můžeme během jednotlivých aktivit opět zkusit zmapovat, jak je kdo ve skupině aktivní, výřečný nebo naopak spíše tichým pozorovatelem.

NÁPADY NA ZPĚTNOU VAZBU, ZAKONČENÍ SETKÁNÍ:

„LOVENÍ RYBIČEK“

Potřebujeme dřevěné rybky s pruty, ideálně s magnetem (možno využít dětské hračky nebo pořídit v prodejnách flyingtiger jako hru Fishing fun). Zespodu každé ryby pak nalepíme lísteček s otázkou pro závěrečné zhodnocení. Každý účastník si pak postupně vyloví jednu rybu s otázkou, na kterou odpoví. Můžeme libovolně zapojovat i ostatní do diskuse.

Tipy na otázky:

1. Přijdeš příště na setkání?
2. Co tě dneska bavilo?
3. Co tě dneska nebavilo?
4. Kdyby se tě doma zeptali, co jsi dělal na setkání, co jim řekneš?
5. Jaké občerstvení by tě příště potěšilo?
6. Jaká aktivita pro tebe byla těžká?
7. Co tě překvapilo?
8. Myslíš že to, co děláme tady na setkání, má smysl?
9. Co bys po dnešku vzkázal dospělým, kteří chodí k vám do rodiny.
10. Pozval bys na další setkání svého kamaráda, aby se taky zapojil?

„MOŘE EMOCÍ“

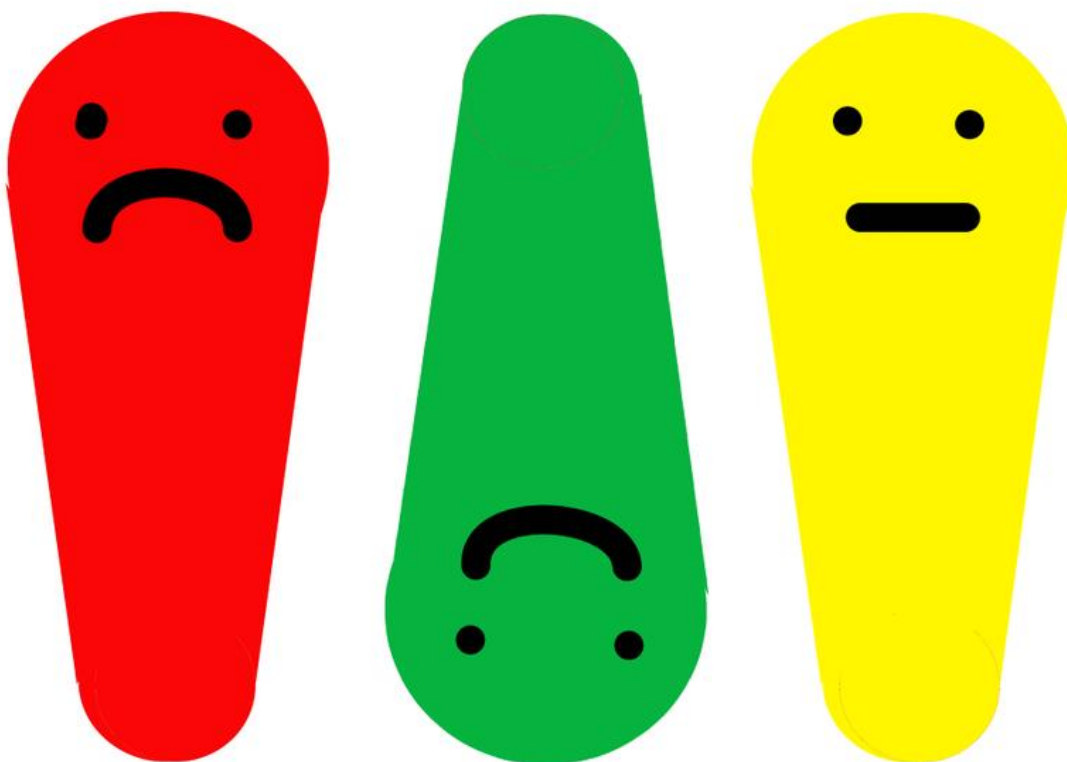
Potřebujeme obrázkové karty, které vyjadřují různé emoce, situace. Na konci setkání rozložíme karty před účastníky na zem, tak aby bylo na všechny vidět. Všechny účastníky vyzveme, aby si každý vybral jednu kartu. Pomocí obrázku, který je na kartě, poprosíme každého, aby krátce řekl, jak se dnes na setkání cítil, co mu to přineslo, jaké to bylo.

Pozn. Můžeme si jednoduše takové karty buď vyrobit tak, že na karty vytiskneme různé obrázky (krajina, město, lidé, momentky, ...), a zalaminujeme je. Dnes je již možné různé emotikony stáhnout z internetu či karty přímo objednat. Naše oblíbené jsou například karty s názvem „[Moře emocí](#)“, které je možné zakoupit na internetu.

Zpětná vazba, závěrečné hodnocení či sebereflexe by měla být nedílnou součástí každého skupinového setkání. Je v podstatě na vás, jakou formu zvolíte, ale účastníci by vždy měli mít prostor vrátit se k proběhlým aktivitám a prožitkům. Možná při diskusi vyvstanou nějaké otázky, myšlenky či náměty pro další smysluplnou práci se skupinou. Výstupy ze zpětné vazby se tak stávají pro koordinátora velmi důležitým materiálem pro neustálé zlepšování práce. Myslete na to, že je důležité vyhradit si na tuto část setkání vždy dostatek času, nedělat hodnocení ve spěchu a snažit se, aby se ho zúčastnili všichni a neodcházeli ještě před jeho dokončením.

ŠABLONA “SEMAFOR”

PŘÍLOHA 2: PRAVIDLA ČLENA SKUPINY MLADÝCH LUMOS

Každý člen skupiny se zavazuje svým podpisem k dodržování níže stanovených pravidel. Pravidla slouží k tomu, aby se sebeobhájci chovali způsobem, který respektuje hodnoty Lumos. Naše organizace zároveň netoleruje šikanu, diskriminaci, vyhrožování nebo násilné chování dospělých nebo mladých lidí.

Člen skupiny:

- zodpovědně zastupuje hlas dětí a mladých,
- upřímně a otevřeně komunikuje s ostatními členy skupiny i s koordinátorem, může si říct o míru podpory, kterou potřebuje,
- pravidelně se zapojuje do chodu skupiny,
- zapojuje se do příprav akcí, včetně logistických úkonů (plán cesty, koupě jízdenek),
- plní úkoly, ke kterým se ve skupině zavázal,
- ve spolupráci s koordinátorem se svědomitě připravuje na veřejné prezentace,
- dodržuje pokyny koordinátora spojené s aktivitami skupiny,
- neprodleně oznámí koordinátorovi skupiny případnou neúčast na domluvených aktivitách skupiny,
- s koordinátorem předem konzultuje použití jména organizace Lumos při veřejných vystoupeních či ve svých příspěvcích,
- během aktivit s organizací neuzívá alkohol a drogy (platí i pro dospělé členy skupiny),
- zachovává mlčenlivost o všech skutečnostech týkajících se interních záležitostí organizace a ostatních členů skupiny, a to i po ukončení členství ve Skupině mladých Lumos.

S uvedenými pravidly souhlasím.

Jméno a příjmení:

Datum:

Podpis:

PŘÍLOHA 3: PRAVIDLA KOORDINÁTORA PRO ZAPOJOVÁNÍ DĚTÍ A MLADÝCH LIDÍ V LUMOS¹⁵

Koordinátor skupiny:

- chová se tak, aby nikoho s ohledem na jeho věk, pohlaví, postižení, víru nebo sexuální orientaci nediskriminoval a aby nebyli v rámci skupiny žádní členové znevýhodněni,
- je si vědom rozdílů mezi dospělými a dětmi, předchází situacím, kdy by jeho chování mohlo vypadat jako zneužití postavení dospělého,
- sleduje i adekvátně reaguje na neverbální projevy členů skupiny vypovídající o tom, že se osoby v dané situaci necítí dobře. Pokud má nějaké pochybnosti, bezodkladně je konzultuje s pracovníkem Lumos, který je určeným poradcem pro zajištění bezpečí dětí,
- při komunikaci se členy skupiny nikdy neuzívá slovní vyjádření, návrhy, sliby nebo rady, které jsou nevhodné, urážlivé nebo mají charakter zneužívání,
- nemůže tolerovat chování (ani se tak sám chovat), které je nezákonné, agresivní, nebezpečné nebo má charakter zneužívání,
- bere na vědomí, že v rámci aktivit skupiny je zakázáno pít alkohol, kouřit nebo užívat drogy, to stejné platí i pro pracovníky Lumos, kteří se účastní akce skupiny,
- nedává členům skupiny žádné osobní dárky,
- nemluví mimo skupinu o důvěrných informacích týkajících se členů skupiny a jejich rodin nebo týkajících se interního chodu Lumosu,
- zachovává mlčenlivost ohledně osobních údajů a citlivých informací o jednotlivých členech skupiny. Pokud je to nezbytné, předává informace v anonymizované podobě,

¹⁵ Koordinátor tato pravidla podepisuje v rámci interního dokumentu: Strategie pro zajištění bezpečí dětí Lumos

PŘÍLOHA 4: INFOMAČNÍ LETÁK O SKUPINĚ MLADÝCH LUMOS

SKUPINA MLADÝCH LUMOS

„Naše osobní příběhy pomáhají najít ta nejlepší řešení.“

Kdo jsme?

Jsme skupina mladých lidí, kterým není lhostejný život našich vrstevníků a dětí s různými životními zkušenostmi v obtížných sociálních situacích. Jsme součástí organizace Lumos.

Co máme společného?

Někteří členové mají osobní zkušenost s životem mimo vlastní rodinu, jiní jsou aktivní členové Národního parlamentu dětí a mládeže.

Členy skupiny mladých Lumos spojuje zájem zlepšit situaci dětí a mladých lidí žijících v institucích. Společně obhajují myšlenky změny péče o tyto děti a mladé lidi a jsou obhájci jejich práv.

Co děláme?

Děláme osvětu o právech dětí a problematice života v institucích. Informace šíříme napříč generacemi, profesemi, a nebojíme se sdílet své vlastní příběhy, zkušenosti a názory na to, co se nás dotýká.

Účastníme se nejrůznějších diskuzí, přednášek a konferencí u nás i ve světě, natáčíme videa pro odborníky, máme zkušenost se spoluprací s různými státními institucemi.

Chceme více informovat o důsledcích porušování práv dětí v institucích a vytváříme větší prostor pro zapojování dětí a mladých lidí do diskuse.

Proč je PARTICIPACE mladých důležitá?

Protože si stojíme za tím, že spoluúčast na rozhodovacím procesu je stěžejní pro růst a vývoj dítěte v jedinečnou a zodpovědnou osobnost. Participace nám dává možnost vyjádřit své pocity, vize, přání a dovoluje nám podílet se na rozvoji společnosti, ve které žijeme.

Zajímá tě více?

www.wearelumos.org

ozvi se nám

+420 775 002 495

katerina.novakova@wearelumos.org

„Pojďme dětem naproti!“

PŘÍLOHA 5: NÁBOROVÝ LETÁK DO SKUPINY MLADÝCH LUMOS

Chceme, aby mladí lidé měli možnost věci měnit a jejich hlas byl slyšet!

Hledáme Tebe!

Máš zkušenost s ústavní výchovou a teď už žiješ v náhradní rodině, samostatně nebo v jsi stále v nějaké malé pobytové službě?

Je ti 15 až 25 let?

Máš čas na pravidelné schůzky jednou za 6-8 týdnů a chuť pracovat v týmu dalších mladých zapálených lidí?

Chceš, využít své zkušenosti a změnit život dětí, které nemohou žít se svou rodinou, k lepšímu?

Přidej se k nám!

Co je Lumos?

Lumos je organizace věnující se péči o ohrožené děti. Založila ji spisovatelka J. K. Rowlingová, která napsala knihy o Harry Potterovi. Pracujeme v mnoha zemích po celém světě. Pomáháme vládám různých zemí zlepšovat péči o ohrožené děti, měnit instituce a vytvářet lepší služby, které pomáhají dětem a jejich rodinám v náročných životních situacích.

Kdo je Skupina mladých?

Jsme skupina mladých lidí, kterým není lhostejný život našich vrstevníků a dětí s různými životními zkušenostmi v nepříznivých sociálních situacích. Děláme osvětu o právech dětí a problematice života v institucích. Informace šíříme napříč generacemi, profesemi, a nebojíme se sdílet své vlastní zkušenosti a názory na to, co se nás dotýká. Účastníme se nejrůznějších diskuzí, přednášek a konferencí u nás i ve světě, natáčíme videa pro odborníky, máme zkušenost se spoluprací s různými státními institucemi.

Proč se k nám přidat?

Pokud máš chuť učit se nové věci, potkat nové přátele a zajímá Tě, co se děje kolem Tebe, máme pro Tebe jedinečnou příležitost.

Budeš spolupracovat s týmem pracovníků organizace Lumos a budeš mít možnost říct mnoha odborníkům, jako jsou sociální pracovníci, vychovatelé, pečovatelé nebo politici, přesně to, co bys TY chtěl/a změnit v systému péče o ohrožené děti. Získáš nové dovednosti, naučíš se diskutovat a vyjadřovat své názory. Můžeš se zapojit do mezinárodních a národních akcí, konferencí a setkání.

Pokud Tě tato příležitost zaujala, OZVI SE NÁM!

+420 775 002 495

katerina.novakova@wearelumos.org

**Budeme Tě určitě kontaktovat a moc rádi za Tebou přijedeme a setkáme se osobně.
Počet členů v týmu je omezený, tak si pospěš!**

PŘÍLOHA 6: PŘIHLAŠOVACÍ DOTAZNÍK

Ahoj všem, prosíme o vyplnění všech oblastí dotazníku. Na konci je prostor napsat, proč se k nám chcete přidat, dělat aktivity s naší organizací Lumos. Není to žádná zkouška, jen nás to zajímá:) Nic, co napíšete není špatně.

Vyplněním formuláře dáváte souhlas se shromažďováním níže uvedených osobních údajů výhradně pro účely evidence přihlášených účastníků organizací Lumos ve smyslu zákona č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů. Děkujeme za váš čas při vyplňování a těšíme se na spolupráci s vámi.

*Povinné pole

1. **E-mailová adresa ***

 2. **Jméno a příjmení ***

 3. **Věk ***

 4. **Město, kde bydlíš a popřípadě název zařízení, kde žiješ ***

 5. **Telefon (mobilní či pevná linka) ***

 6. **Pokud ti není ještě 18 let, prosím napiš zde kontakt na rodiče/klíčovou pracovníci/vedoucí vychovatelku/pěstouny ***

 7. **Co tě baví dělat ve volném čase?**

 8. **Jaké jsou tvé pracovní zkušenosti/ brigády/ dobrovolnické aktivity? ***

 9. **Máš zkušenosti s vystupováním, diskuzí, na veřejnosti? Pokud ano, uveď do kolonky "Jiné", o jaké zkušenosti se jedná. ***
- Zaškrtněte všechny platné možnosti.*
- Ano*
 - Ne*
 - Jiné*
10. **Odkud jsi se dověděl/a o Lumosu? ***

 11. **Máš nápad, jak bys mohl/a při aktivitách Skupiny mladých Lumos pomoci?**

12. Žil/a jsi někdy mimo vlastní rodinu? Pokud ano, zaškrtni kde a uveď do kolonky "Jiné", jak dlouho jsi byl/a v tomto typu péče. *

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- Adopce
- Pěstounská péče
- Dětský domov
- Kojenecký ústav
- Klokánek
- Diagnostický ústav
- Výchovný ústav
- Ne
- Jiné...

13. Máš čas se setkávat 1x za 6–8 týdnů, většinou v pátek odpoledne nebo o víkendu od 9, 30 do 16, 30? Pokud ano, zajímá nás, které dny by ti vyhovovaly. Prosím uveď do kolonky "Jiné", které dny a časy (např: všední dny od–do, víkendy od–do).

Označte jen jednu elipsu.

- ano
- ne
- jiné...

14. Můžeš cestovat sám/a vlakem, autobusem do Prahy či Pardubic?

Označte jen jednu elipsu.

- ano
- ne
- nevím, budu muset zjistit

15. Jaké místo setkávání Skupiny mladých Lumos upřednostňuješ? *

Označte jen jednu elipsu.

- Praha
- Pardubice
- Je mi to jedno

16. Jaká je tvá motivace být členem/členkou Skupiny mladých Lumos? (Prosím napiš své důvody, proč máš zájem být součástí naší skupiny, jaká jsou tvá očekávání?) *

17. Prostor pro dotazy, vzkazy pro nás.

PŘÍLOHA 7: DOHODA O SPOLUPRÁCI SE SKUPINOU MLADÝCH LUMOS

Dohoda o spolupráci se Skupinou mladých Lumos (dále jen „Dohoda“) se uzavírá mezi:

Jméno:

Adresa:

Rok narození:

Kontaktní údaje:

(dále člen)

V případě, že nový člen je nezletilý, podepisuje současně s ním dohodu také jeho zákonný zástupce:

Jméno:

Adresa:

Kontaktní údaje:

(dále zákonný zástupce)

a

Lumos Foundation Česká republika,

Národní 1010/9, Praha 1, 110 00

IČ: 01286111

(dále organizace)

Článek I. Předmět dohody

Předmětem dohody je členství ve Skupině mladých Lumos (dále jen Skupina). Obě strany dohody se zavazují dodržovat práva a povinnosti vyplývající z této dohody.

Článek II. Práva a povinnosti

Práva a povinnosti člena

Člen se zavazuje:

- spolupracovat se Skupinou domluvenou formou a v domluveném rozsahu,
- oznámit neprodleně koordinátorovi skupiny svou případnou neúčast na domluvených aktivitách Skupiny,
- během spolupráce dodržovat **Pravidla člena Skupiny mladých Lumos**, se kterými bude seznámen při prvním setkání skupiny,
- zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech týkajících se organizace a ostatních členů Skupiny, a to i po ukončení členství ve Skupině,
- dodržovat pokyny koordinátora spojené s aktivitami Skupiny,
- dodržovat pravidla stanovená **Strategií pro zajištění bezpečí dětí Lumos**, se kterou byl člen seznámen před podpisem dohody.

Člen má právo:

- na tlumočníka nebo nezávislého zástupce či osobu blízkou, která může být přítomna při podepisování dohody,
- dostávat od koordinátora aktivit informace o proběhlých a plánovaných aktivitách Skupiny,
- vyjadřovat svůj názor k průběhu aktivit a přinášet nové nápady a témata do diskuze,
- účastnit se aktivit na pravidelném setkání pouze jako pozorovatel v případě, že je téma aktivity pro něho citlivé (člen o tomto rozhodnutí „být pozorovatel“ informuje koordinátora aktivit před aktivitou, které se to týká),
- na zajištění svého bezpečí organizací Lumos,
- rozhodnout se, která témata chce a nechce sdílet a v jakých aktivitách se bude a nebude zapojovat.

Práva a povinnosti organizace

Organizace se zavazuje:

- zajišťovat členovi možnost rozvíjet se ve zvolených tématech týkajících se změn péče o ohrožené děti v ČR nebo v jiných státech, kde organizace působí,
- informovat člena o aktivitách Skupiny domluveným způsobem,
- seznámit člena s právy a povinnostmi, které ze členství ve Skupině a spoluprací s organizací vyplývají,
- zajistit bezpečí člena Skupiny při aktivitách, kterých se v souladu s dohodou účastní,
- zajistit členovi možnost individuální konzultace při pravidelných setkáních Skupiny,
- seznámit člena s aktuálním zněním **pravidel člena Skupiny mladých Lumos**,
- seznámit člena před uzavřením dohody se **Strategií pro zajištění bezpečí dětí Lumos**,
- po uplynutí doby 3 měsíců od podepsání dohody se členem zhodnotit, zda jeho zájem stále trvá a poté vytvořit plán spolupráce se Skupinou. **Plán spolupráce je vždy přehodnocen nejdéle po roce účasti člena ve Skupině.**
- Všechna uvedená data člena, popřípadě zákonného zástupce, využívat pouze pro vnitřní potřeby organizace. Ta je dle zákona č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů, povinna zachovávat mlčenlivost, jestliže se jedná o osobní údaje označené podle tohoto zákona.

Organizace má právo:

- rozhodnout, kteří členové se budou účastnit národních a mezinárodních akcí,
- zjišťovat doplňující informace o členovi v souvislosti s vyhodnocením možných rizik pro člena, ale i pro ostatní ze Skupiny,
- evidovat písemnou dohodu a plán spolupráce v osobním spise člena.

Článek III. Platnost dohody

Dohoda se uzavírá **na dobu určitou, v trvání jednoho roku od data podepsání dohody**. Dohoda může být následně prodloužena o další dva roky. Platnost dohody, pokud není ukončena dříve, vyprší automaticky dnem dovršení 26. roku věku.

Článek IV. Ukončení dohody

Ukončení dohody ze strany člena

Ukončení dohody ze strany člena je možné kdykoli, a to i bez udání důvodů. Platnost ukončení dohody je od data doručení informace o ukončení dohody ze strany člena koordinátorovi skupiny. Člen může o ukončení informovat koordinátora telefonicky či emailem. Koordinátor ukončení zaznamená zápisem a následně pošle členovi a zákonnému zástupci či jinému pečovateli písemné oznámení o ukončení dohody.

Ukončení dohody ze strany organizace

Organizace může vypovědět dohodu v případě, že se člen dlouhodobě nezapojuje aktivně do činností Skupiny žádnou z domluvených forem nebo nenaplnuje domluvený plán spolupráce.

Organizace dále může ukončit platnost dohody v případě, že člen poruší pravidla stanovená Strategii pro zajištění bezpečí dětí Lumos.

Platnost ukončení dohody je ode dne, kdy byla informace o ukončení platnosti dohody ze strany organizace doručena členovi. Koordinátor kontaktuje člena osobně, telefonicky či emailem a oznámí mu důvody ukončení spolupráce. Poté pošle členovi a zákonnému zástupci či jinému pečovateli písemné oznámení o ukončení dohody.

Článek V. Ostatní ujednání

Cestovné, strava a pojištění během aktivit Skupiny jsou hrazeny organizací Lumos.

Dohoda může být změněna pouze formou písemného dodatku k dohodě podepsaného oběma stranami (v případě nezletilosti člena také jeho zákonným zástupcem).

Tato dohoda je vyhotovena ve 2 originálech, z nichž každá strana obdrží jeden.

Tato dohoda nabývá platnosti v okamžiku jejího podpisu oběma stranami.

Svým podpisem potvrzuji, že výše uvedené informace jsou pravdivé, že jsem byl/a seznámen/a se zněním dohody a souhlasím s ní a zároveň tímto dávám souhlas se shromažďováním výše uvedených osobních údajů výhradně pro účely evidence členů organizace podle zákona č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů.

V, dne.....

V, dne.....

.....

.....

Člen

LUMOS

Ing. Petra Kačírková, ředitelka

Jméno a vztah ke členovi (pokud je mladší 18 let):

.....

Zákonný zástupce člena či jiný pečovatel

PŘÍLOHA 8: ZÁVAZNÉ PROHLÁŠENÍ O DODRŽOVÁNÍ PRAVIDEL STANOVENÝCH STRATEGIÍ PRO ZAJIŠTĚNÍ BEZPEČÍ DĚTÍ LUMOS

Osobní dotazník

Všechny informace, které zde poskytnete, budou považovány za důvěrné, bude s nimi nakládáno bezpečně a budou uchovávány v souladu se zákony na ochranu osobních údajů. Tyto informace budou použity pouze pro účely zajištění bezpečí dětí a mladistvých. ve Skupině mladých Lumos. Veškeré informace uvedené v tomto formuláři budou následně pečlivě vyhodnoceny a bude posouzeno, zda jsou pro činnost Lumosu relevantní.

NEHODÍCI SE ŠKRTNĚTE

<p>■ Byl/a jste někdy vyšetřován orgány činnými v trestním řízení pro podezření ze spáchání přestupku nebo trestného činu v souvislosti s ublížením dítěti?</p>	<p>-- ANO NE --</p>
<p>Vyšetřovala vás někdy nějaká organizace, váš zaměstnavatel nebo jiný subjekt za účelem podezřelého chování k dětem?</p>	<p>ANO NE --</p>
<p>Bylo vůči vám někdy vedeno disciplinární řízení nebo vám byl ukončen pracovní vztah nebo dobrovolnická aktivita kvůli nevhodnému chování k dětem nebo protože jste byl/a pro děti rizikem?</p>	<p>ANO NE --</p>
<p>Pokud jste u některé otázky odpověděl/a ANO, uveďte k této situaci podrobnější informace.</p>	<p>--</p>
<p>Vyjádření souhlasu (zatrhněte, prosím, políčko vpravo)</p>	<p>-- ZATRHNĚTE</p>
<p>Souhlasím s tím, že pokud mě budou při práci/spolupráci/dobrovolnictví pro Lumos vyšetřovat orgány činné v trestním řízení kvůli obavám, které vyvolalo mé chování k dětem, budu o tom Lumos do 24 hodin informovat.</p>	<p>--</p>
<p>Rozumím, že v případě nutného zajištění bezpečí dětí mohou být informace obsažené v tomto formuláři nebo informace dodané třetími stranami předány Lumosem jiným osobám nebo organizacím.</p>	<p>--</p>
<p>Pokud to bude nutné, souhlasím s tím, aby si organizace Lumos (v souladu se svými vnitřními předpisy), jakékoli mnou poskytnuté informace k nějakému případu, ověřila u subjektů, úřadů nebo organizací, které k případu mohou poskytnout další informace.</p>	<p>---</p>

Závazné prohlášení o dodržování pravidel Lumosu stanovených Strategií pro zajištění bezpečí dětí

“Já, _____ [jméno] _____, jsem si přečetl/a a rozumím všem nařízením a podmínkám uvedeným ve Strategii pro zajištění bezpečí dětí. Souhlasím se všemi zásadami, které jsou ve Strategii uvedeny, a souhlasím s tím, že jako zaměstnanec Lumosu, spolupracovník Lumosu nebo smluvní partner Lumosu, budu podle uvedených zásad při provádění své práce postupovat a budu se řídit všemi pravidly, které zmíněná Strategie uvádí.

Jsem si vědom/a, že jakékoliv kroky podniknuté výhradně z mojí strany případně někým jiným, avšak za mé účasti, které jsou věcně v rozporu s principy této Strategie, ať už jsou podniknuty v rámci výkonu mého zaměstnání nebo v mém soukromém životě, mohou být posouzeny jako hrubé porušení pravidel.

Potvrzuji tímto, že okamžitě Lumosu sdělím informace týkající se mého obvinění, usvědčení nebo odsouzení z přečinu, který měl spojitost s vydíráním nebo se zneužíváním dětí, pokud se takové dříve objevily nebo se objeví během mé spolupráce s Lumosem. Dále také potvrzuji, že okamžitě nahlásím jakékoli podezření nebo případné obvinění spojené se zajištěním bezpečí dětí podle pravidel uvedených v této Strategii.

Potvrzuji tímto, že výše zmíněné informace jsou podle mého nejlepšího vědomí správné a úplné.

_____ (Jméno – tiskacím písmem)

_____ (Pracovní pozice/role)

_____ (Podpis)

_____ (Datum)

PŘÍLOHA 9: PLÁN SPOLUPRÁCE SE SKUPINOU MLADÝCH LUMOS

Jméno:

Adresa:

Rok narození:

Kontaktní údaje:

(dále člen)

Datum vyplnění plánu:

Datum následné revize plánu:

Na základě konzultace s koordinátorem mám zájem¹⁶:

- Pravidelně se účastnit setkání 1x za 6-8 týdnů po dobu 1 roku
- Účastnit se národních akcí dle možností
- Sdílet své názory, podněty a zkušenosti
- Připomínkovat materiály a publikace Lumosu a spolupracujících organizací
- Připomínkovat obsah, formu a způsob vzdělávacích akcí Lumosu
- Propojovat vzdělávací akce s činností Skupiny mladých Lumos
- Účastnit se národních a mezinárodních konferencí a summitů mladých lídrů zaměřených na transformaci institucionální péče, práva dětí s postižením a jiná podobná témata
- Účastnit se interaktivních workshopů pro děti a mladé lidi
- Účastnit se interaktivních workshopů pro studenty ve školách
- Účastnit se interaktivních workshopů pro odborníky a veřejnost
- Spolupracovat s MPSV na projektech
- Spolupracovat s Pardubickým krajem (setkání se zástupci kraje, vyhodnocování situace dětí, které se přestěhovaly z ústavů do bytů (váš první výzkum)
- Spolupracovat s Národním parlamentem dětí a mládeže ČR
- Podílet se na vzdělávání Lumosu – komentování náplně seminářů pro sociální pracovníky a pracovníky v přímé péči
- Nataččet videa a audio vzkazy v rámci různých národních a mezinárodních akcí týkajících se práv dětí, participace apod.

Jiné možnosti zapojení dle preferencí účastníka:

-
-
-
-
-
-

¹⁶ Výčet aktivit v seznamu je aktualizován vždy na daný rok dle konkrétních plánovaných aktivit či sjednané spolupráce s dalšími organizacemi

Další specifikace či přání člena skupiny:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Poznámky:

Svým podpisem potvrzuji, že výše uvedené informace jsou pravdivé, že jsem byl/a seznámen/a se zněním plánu a souhlasím s ním a zároveň tímto dávám souhlas se shromažďováním výše uvedených osobních údajů výhradně pro účely evidence členů organizace ve smyslu zákona č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů.

V, dne.....

V, dne.....

.....

Člen

.....

LUMOS koordinátor aktivit

PŘÍLOHA 10: INFORMOVANÝ SOUHLAS A ÚDAJE O DÍTĚTI/MLADÉM DOSPĚLÉM ZAPOJENÉM DO AKTIVIT SKUPINY MLADÝCH LUMOS

Vážení přátelé,

s ohledem na bezpečí a ochranu člena Skupiny mladých Lumos bychom rádi věděli vše, co si myslíte, že je důležité pro jeho bezpečnost a zdraví. Prosíme Vás tedy o vyplnění krátkého informačního formuláře.

Data budou k dispozici pouze koordinátorkám aktivit, které jsou dle zákona č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů, povinny zachovávat mlčenlivost, jestliže se jedná o osobní údaje označené podle zákona.

Účastník/ce	Rodič/zákonný zástupce/ jiný pečovatel:
Jméno:	Jméno:
Příjmení:	Příjmení:
Rok narození:	trvalé bydliště:
trvalé bydliště:	Telefonní kontakt:
	e-mail:

Údaje o zdravotním stavu:

Alergie:	
potraviny	
léky	
prach, pyl, seno, roztoči	
jiné	
Léčí se s těmito nemocemi:	
Má tato zdravotní omezení:	
Nesmí dostat tyto léky:	
Nesmí jíst tyto potraviny:	
Pravidelně užívá tyto léky:	
Další zdravotní údaje, které bychom měli vědět:	
Na co dalšího je třeba myslet, na co si dát pozor (únava, návyky, rituály, nezvyklé reakce...)	

Doplňkové informace:

Dávám souhlas s tím, že za moje dítě přebírá v době setkání zodpovědnost koordinátor Skupiny mladých Lumos dle domluvených termínů, není-li stanoveno jinak:

ANO

NE

Potvrzuji, že všechny výše uvedené informace jsou pravdivé a zároveň tímto dávám souhlas se shromažďováním výše uvedených osobních údajů výhradně pro účely evidence přihlášených účastníků organizace Lumos ve smyslu *zákona 110/2019Sb., o zpracování osobních údajů*.

Jméno účastníka/ce: _____

Jméno a vztah k účastníkovi/ci (pokud je mladší 18 let): _____

Podpis zákonného zástupce/*jiného pečovatele*: _____ Datum _____

Podpis účastníka staršího 18 let: _____ Datum _____

PŘÍLOHA 11: ZPĚTNOVAZEBNÍ DOTAZNÍK

Zpětná vazba od tebe k nám – jak se ti s námi spolupracovalo?

Ahoj všem, tímto dotazníkem vám nabízíme ohlédnutí za tím, co jste s Lumos v posledním roce zažili. Prosíme o vyplnění všech oblastí dotazníku. Na konci je prostor napsat jakékoliv doplnění, co máte na srdci a chcete s námi sdílet. Není to žádná zkouška, jen nás to zajímá. :) Nic, co napíšete není špatně. Je pro nás důležité vědět, jak se vám spolupracovalo s Lumos. Vyplněním formuláře dáváte souhlas se shromažďováním níže uvedených osobních údajů výhradně pro účely evidence přihlášených účastníků organizací Lumos ve smyslu ustanovení § 5 odst. 2 zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Děkujeme za váš čas při vyplňování. Moc si vážíme spolupráce s vámi.

*Povinné pole

1. **Email, nebo jiný kontakt ***

2. **Jméno a příjmení ***

3. **Popsali jsme několika tvrzeními naší spolupráci. Potřebujeme od vás vybrat u každého tvrzení odpověď, která vám k tomu nejvíc sedí. Pokud se něco z toho nestalo (například ti nechodí emaily, nebyl/a jsi na žádné zahraniční akci, pak vyber "nestalo se."**

Označte jen jedno políčko na každém řádku.

	rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne	nepamatuji se	nestalo se	nechci odpovědět
Domlouvání s Inkou/Zlatkou na aktivitách a mém zapojení ve Skupině mladých bylo pro mě jasné a srozumitelné	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kdybych se potřeboval/a na něco zeptat, vím jak a koho	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Setkání s lidmi z Lumos bylo fajn	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Setkání se skupinou mladých Lumos bylo pro mne přínosné a zajímavé	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Telefonáty/FB komunikace s lidmi z Lumos byly srozumitelné	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Celkově mám pocit, že bych rád/a dále spolupracoval/a se skupinou mladých Lumos	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Jak tě to s námi bavilo? Jak se ti s námi komunikovalo?

Rádi bychom vylepšili naše domlouvání na akcích, byli si jisti, že ti podáváme srozumitelné informace. Prosím zaškrtni odpověď, která je ti nejbližší.

4. Jak bys hodnotil/a celkově spolupráci koordinátorů se Skupinou mladých Lumos. *

Označte jen jednu elipsu.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Hrůza!	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Je to s nimi super!!!

5. Jaký by podle tebe měl být koordinátor/ka Skupiny mladých Lumos? *

6. Mám pocit, že jsem od Lumos (můžeš zaškrtnout více odpovědí) *

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- měl/a jsem dostatek informací
- něco jsem věděl/a a něco ne
- informace mi hodně chyběly
- nedostával/a žádné zajímavé nabídky na zapojení
- dostával/a hodně nabídek, ale časově jsem se nestíhal/a vůbec zapojit

7. Napiš, co bys chtěl/a anebo potřebovala vědět více? Jaké informace od Lumos očekáváš a nepřicházely? *

8. **Napiš, jaké aktivity tě nejvíce bavily, baví dělat s Lumosem v rámci Skupiny mladých Lumos?**
Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- natáčení video vzkazů
- spolupráce na projektu s Ministerstvem práce a sociálních věcí
- účast na jarním kempu
- účast na Youth Forum v Praze
- účast na konferencích v ČR
- účast na konferencích v zahraničí
- účast na dni pro Pěstouny
- pravidelná setkání skupiny v Praze nebo Pardubicích
- žádných z výše uvedených aktivit jsem se neúčastnil/a
- Jiné _____

9. **Napiš, co se ti nejvíc líbilo ve spolupráci s Lumos. ***

10. **Napiš, co se ti nelíbilo při aktivitách s Lumos? ***

11. **Jaká témata by tě ještě zajímala ve spolupráci s Lumos? V čem by sis chtěl/a rozšířit obzory? ***

12. **Máš nápad na aktivitu, akci, událost, co bychom se Skupinou mladých Lumos mohli udělat v České republice na podporu přeměny dětských domovů, změny v zákonu v umisťování nejmenších dětí do dětských domovů? (fantazii se meze nekladou:) ***

13. **Máš nadále chuť spolupracovat se Skupinou mladých Lumos? ***

Označte jen jednu elipsu.

ANO

NE

Jiné: _____

14. **Jaké jsou do budoucna tvé reálné časové možnosti se zapojovat do aktivit Skupiny mladých Lumos? ***

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- pouze on – line, tj. se zapojovat do diskuzí na FB, psát komentáře k tématům
- účastnit se setkání Skupiny mladých Lumos (1x za 6–8 týdnů)
- 1 až 3 x do měsíce osobně do aktivit v Pardubickém kraji
- 1 x a více v měsíci osobně dle dohody do aktivit v Praze
- sobota/neděle setkání 1x za měsíc, dle domluvy
- pouze pokud budou nějaké konference, konkrétní akce, které mě zajímají
- Jiné _____

15. **Cokoliv chceš vzkázat, doplnit, tady je prostor to napsat.**

PŘÍLOHA 12: SOUHLAS S POŘIZOVÁNÍM ZÁZNAMŮ A VYUŽITÍM ZKUŠENOSTÍ ÚČASTNÍKŮ JAKO PŘÍKLADŮ Z PRAXE

Jméno účastníka _____

Věk _____

Adresa _____

Místo pořizeni záznamu (video/rozhovoru) _____

Datum _____

Toto udělení souhlasu pokrývá následující oblasti (zaškrtněte příslušné pole):

Komunikační kanál	Formát	Psaný záznam (text)	Fotografie (obrazový záznam)	Audio (zvukový záznam)	Video (video záznam)	A&V záznam (video & audio)
Webová stránka organizace Lumos (veřejně dostupná)						
Marketing, zvyšování povědomí o činnosti Lumosu a materiály pro fundraising (veřejně dostupné)						
Mezinárodní a národní média – noviny, rádio/TV, online (veřejně dostupné)						
Britská média – noviny, rádio/TV, online (veřejně dostupné)						
Materiály pro členy správní a dozorčí rady a pro sponzory a dárce (dostupné pouze interně)						
Za účelem školení a vzdělávání (dostupné pouze interně)						

Podepsáním tohoto formuláře uděluji souhlas a práva organizaci Lumos na použití obrazových záznamů a příkladů z praxe tak, jak je uvedeno a podrobně rozepsáno výše. Potvrzuji, že natáčení/záznam rozhovorů proběhlo s mým souhlasem a plným vědomím.

Podpis _____

Datum _____

Jméno a vztah k účastníkovi (pokud je účastníkovi méně než 18 let) _____

Pro více informací navštivte naši webovou stránku wearelumos.org

[@lumos.at.work](https://www.facebook.com/lumos.at.work)

[@lumos](https://twitter.com/lumos)

weare@lumos

[Lumos](https://www.linkedin.com/company/lumos)

Lumos Foundation je nadace založená J. K. Rowlingovou, v České republice působí od roku 2008.

© Lumos 2020. Všechna práva vyhrazena.